

27. Tiistaina 24 päivänä maaliskuuta 1992

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain muuttamisesta sekä rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

974

Hallituksen esitys n:o 1

Lakivaliokunnan mietintö n:o 3

2) Ehdotus laiksi EFTA-valtioiden ja Turkin välillä tehdyn sopimuksen sekä siihen liittyvän Suomen ja Turkin välillä tehdyn maataloustuotteiden kauppaa koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

981

Hallituksen esitys n:o 17

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 9

3) Ehdotukset laeiksi valtion virkamieslain ja valtion tulo- ja menoarviosta annetun lain muuttamisesta

993

Hallituksen esitys n:o 237/1991 vp

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 3

4) Ehdotus laiksi mittayksiköistä ja mittaamisvälineiden vakaamisesta annetun lain muuttamisesta

„

Hallituksen esitys n:o 6

Talousvaliokunnan mietintö n:o 5

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat E. Aho, R. Aho, Astala, Hacklin, Hautala, Juhantalo, Kauppinen, Korva, Kuuskoski, Lindqvist, Lindroos, Markkula, Myller, Näsi, Polvinen, E. Rehn, O. Rehn, Ryynänen, Salolainen, Savolainen, Urpilainen ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Hautala.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Urpilainen, virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho, Juhantalo, Kuuskoski, Paakkinen, Ryynänen ja Salolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Hacklin, Korva, Lindroos, Näsi, Polvinen ja Savolainen sekä tämän kuun 27 päivään sairauden vuoksi ed. Astala, virkatehtävien vuoksi edustajat Markkula, Myller ja O. Rehn sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Lindqvist.

Uusi hallituksen esitys

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan maaliskuun 20 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 26, joka nyt on edustajille jaettu.

Tarkistajien jäsenet

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten

pyytää ed. Lax vapautusta tarkistajien jäsenyydestä.

Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tarkistajien täydennysvaali toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa.

Ympäristövaliokunnan jäsenet

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. M. Pietikäinen vapautusta ympäristövaliokunnan jäsenyydestä.

Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että ympäristövaliokunnan täydennysvaali toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään mainittuna perjantaina kello 10.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain muuttamisesta sekä rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 1

Lakivaliokunnan mietintö n:o 3

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty ensimmäinen lakiehdotus on hyväksyttävä perustuslain säätämisjärjestyksessä, ehdotan meneteltäväksi seuraavasti.

Ensin tehdään päätös siitä lakivaliokunnan ehdotuksesta, joka koskee ensimmäisen lakiehdotuksen julistamista kiireelliseksi. Jos lakivaliokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään maini-

tun lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos sitä vastoin ehdotus lakiehdotuksen julistamisesta kiireelliseksi hylätään, on tehtävä päätös lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai sen hylkäämisestä.

Tämän jälkeen tehdään päätös toisesta lakiehdotuksesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva lakiluonnos yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta koskevan lainsäädännön muuttamisesta on puhuttanut eduskuntaa koko käsittelyn ajan. Puheenvuorot ovat olleet myönteisiä, mikä on minusta ilmaus uudesta inhimillisemmästä suunnasta vankeinhoidossamme. Olen erittäin iloinen, että olemme nyt viimeisessä käsittelyvaiheessa ja lakiesitys saadaan eduskunnassa hyväksytyksi. Täten kokeilun laajentaminen on mahdollista lokakuun 1 päivänä tänä vuonna.

Yhdyskuntapalvelu on huomattavasti inhimillisempi ja halvempi tapa hoitaa rangaistuksia kuin panna ihmiset istumaan vankilatuomioita. Lakiesitys on erittäin välttämätön. Olen iloinen voidessani kiittää lakivaliokuntaa nopeasti ja jämäkästi tehdystä työstä. Uskon vahvasti lain mahdollisuuksiin toimia apuna monen rikoskierteen katkaisemisessa varsinkin, jos sitä kehitetään paremmin nuorille soveltuvaksi, mutta tietysti alle 15-vuotiaille siitä ei apua tule, koska rikoslaki ei ulotu alle 15-vuotiaisiin, kuten ed. Aittoniemi edellisessä keskustelussa mainitsi. Minusta sen ei tule ulottuakaan.

Yhdyskuntapalvelukokeilusta ei ole apua nuoren 10-vuotiaan kohdalla, josta Ilta-Sanomien repäisi otsikkonsa eilen maanantaina. ”10-vuotiaan autovarkaan ajo päättyi puuhun” on suora lainaus lehdestä. Kysyisin, kuten usein on aiheellista vastaavissa tapauksissa muulloinkin: Miksi 10-vuotias lapsi varastaa auton kello 3 yöllä. Eikö hänen kuulu olla nukkumassa? Samoin voisi kysyä: Mitä tekee 8—10-vuotias lapsi yöllä kadulla ympärivuorokautisesti? Eikö hänenkin pitäisi olla kotona turvallisesti nukkumassa? Onko syy lapsen vai aikuisten?

Kun keskustelimme viime vuoden marraskuussa nuorten rikosvastuuikärajan alentamisesta, sama kysymys nousi esille. Tutkija Juhani

Iivari totesi, että on meidän häpeämme, että lapsemme tekevät rikoksia. Samaan päätelmään tuli ed. Vesa Laukkanen 20.3. laista käydyssä keskustelussa: "Kuitenkin jos kysyisimme jonkun 17-vuotiaan tekijän kohdalla, mikä on hänen elämänhistoriansa, hänen elämäkokemuksensa mahdollisine kaikkine järkyttävine tapahtumineen, mitä perhepiirissä tai sen ulkopuolella on hänen kohdallaan sattunut, niin jos me olisimme oikeudenmukaisia, saattaisimme päätyä sellaiseen tulokseen, että lähinnä yhteiskunta, vanhemmat tai naapurit voivat olla paljon enemmän syyllisiä tämän nuoren rikolliseen käyttäytymiseen kuin nuori itse". Asia on juuri näin. Meillä on jo nyt lapsia ja nuoria vankiloissa enemmän kuin muissa Pohjoismaissa yhteensä. Meidän tulee keskustella ja tehdä päätöksiä uusista lapsille soveltuvista seuraamusmuodoista.

Yhdyskuntapalvelun soveltuvuutta alle 18-vuotiaisiin nuoriin en todellakaan pidä parhaana mahdollisena muotona, kuten ensimmäisen käsittelyn yhteydessä totesin. Se vaatii vielä kokeilua ja kehittämistä tältä osin, mutta se soveltuu erinomaisesti hieman vanhemmille, kuten lain kokeilusta ja saaduista kokemuksistakin voi päätellä. Samaa mieltä oli ministeri Pokkakin 20.3. käyttämässään puheenvuorossa.

Sitä vastoin nuoremmille ikäluokille tulee etsiä vaihtoehtoisia yksilöllisiä ratkaisuja, ja sovitteutoiminta on mielestäni yksi tällainen seuraamustoimenpide. Se ei ole rangaistus siinä merkityksessä kuin me yleensä olemme tottuneet rangaistukseksi nimeämään. Mutta onko sillä väliä, jos tuloksena on nuoren ihmisen elämän pelastaminen, vankilakierteeseen joutumisen estäminen ja sekä rikoksen uhrin että rikoksen tekijän yhteinen päätös vahingon korvaamisesta? Arvoisa puhemies! Nuoren pysäyttäminen, aiheutetun vahingon korvaaminen ja moraalinen tuomio ovat saavutettavissa juuri rikosten ja riitojen sovittelemisen avulla.

Uusi, vuoden 1991 alussa voimaan tullut rikoslaki ja toimenpiteistäluopumissäännöstö lisäsi entisestään sovittelemisen käyttöä ja antoi sille enemmän tilaa. Uusi rikoslaki laajensi myös asianomistajarikosten alaa huomattavasti. Asianomistajarikoksia voidaan hoitaa sovittelemalla ilman oikeudenkäyntiä, eli sovittelemisen merkitys oikeudenkäynnissä on tärkeä eri osapuolille ja viranomaisille. Sovittelu voi ehkäistä oikeudenkäynnin kokonaan asianomistajarikoksissa ja usein myös virallisen syytteen alaisissa rikoksissa.

Tärkeintä kuitenkin, kun on kysymys lapsista, on tulevia tapauksia ajatellen sovittelemisen ennalta ehkäisevä vaikutus ja se monipuolinen vuorovaikutusprosessi, jossa osapuolet kohtaavat toisensa silmästä silmään. Se saattaa tuntua hyvin ihanteelliselta, mutta käytännön toimet osoittavat, että erinomaisia tuloksia on saavutettu juuri alle 15-vuotiaiden nuorten sekä jengien kohdalla. Tämä on lisäksi vallan erinomainen ja halpa keino ajatellen näitä ankeita taloudellisia aikoja. Ilmaiset vapaaehtoiset sovitteelijat tekevät todella kunnan arvoista työtä nuorten ja lasten hyväksi.

Tietenkään tämäkään ei yksin riitä vaan tarvitaan useita vaihtoehtoisia toimia sekä lasten että nuorten auttamiseksi. Ei vastuuta pidä asettaa lapsille vaan aikuisille: vanhemmille ja päätöksentekijöille, siis meille.

Paljonko määrärahoja on käytetty lasten psykiatrisen kuntoutuksen ja tutkimuspaikkojen lisäämiseen tai mitä on tehty nuorisotyön arvostuksen nostamiseksi ja kenttätöiden voimavarojen lisäämiseksi? Tänä päivänä valitettavasti vain huutavan ääni erämaasta on monen huumenuoren ainoa toivo. Meillä ei ole alle 18-vuotiaille huumenuorille ainoatakaan huumehoitoa paikkaa, ja jokainen me tiedämme rikosten ja huumeen käytön yhteyden. Arvoisat kansanedustajat! Käsi sydämelle! Onko päätöksenteossa yleensä huomioitu lasten tarpeet?

Yksi mietittävän arvoinen vaihtoehto lapsia ajatellen on toteutettu Tanskassa. Siellä on viikonloppukouluja, joihin otetaan rikoksia tekeviä lapsia. He ovat silmälläpidon alaisina vähän samaan tapaan kuin yhdyskuntapalvelussa ollaan julkisen kontrollin alaisena. Siihen liittyy myös kasvatuksellinen tuki, jossa voitaisiin ennakkoilulottomasti kokeilla myös uusia toimintamuotoja. Huoltajien ja lähiympäristön vastuutakin on entistä voimakkaammin korostettava.

Arvoisa puhemies! Olen käyttänyt näin paljon aikaa sovitteutoiminnasta sekä muista toimista puhumiseen, sillä minusta vaihtoehtoja tulee etsiä ja miettiä. Kuten ministeri Pokka 20.3. pitämässään puheessa totesi, yhdyskuntapalvelusta voidaan kehittää myös nykyistä paremmin nuorille sopiva vaihtoehto mutta se tulee maksamaan jonkin verran enemmän kuin nykyinen muoto. Hän lupasi kuitenkin ennen toukokuuta kertoa, mitä nuorten rikosentekijöiden osalta ollaan suunnittelemassa.

Emme saa unohtaa myöskään niitä toimenpiteitä, joita meidän tulee suorittaa rikosten ennalta ehkäisyn ja alle 15-vuotiaiden auttamisen suhteen. Toin tänään omalta osaltani joitakin

ajatuksia kehittämisen suunnasta. Palaamme asiaan tarkemmin, kunhan suunnitelmat esitellään eduskunnalle, mutta nyt käsittelyssä olevan lakiesityksen hyväksyn ilomielin, sillä se on kuitenkin askel parempaan suuntaan.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Arja Ojala esille toi erittäin tärkeitä asioita, joita toivottavasti monissa kunnallisvaltuustoissakin olevat kansanedustajat jaksaisivat nykyistä paremmin kuunnella, sillä viime eduskunnassa nuorisopoliittisen selonteon yhteydessä senaikainen sosiaalivaliokunta kuunneltuaan ympäri maata asiantuntijoita totesi silloin, että jo korkeasuhdanteessa meillä Suomessa oli havaittavissa hyvin vaikea nuorison hätä. Kun valiokunnan mietintö kun silloin tehtiin, se oli myös hätähuuto Suomen nuorison puolesta. Se ei tietenkään ole mikään ihme, kun ajattelee, minkälaisia pulisevia aikuisia nuorten vanhempina tälläkin hetkellä on, niin kuin eduskuntatyö osoittaa, minkä parvekkeella olijat voivat kuulua.

Erityisenä ongelmana olivat perjantai-illat, jolloin nuorten ongelmat kärjistyivät ihan samalla tavoin kuin tietysti vanhempienkin osalta. Suomalainen yhteiskunta verrattuna keskieuropalaiseen on erittäin lapsi- ja perhekielteen, jos ajatellaan esimerkiksi vapaa-ajan viettoä kodin ulkopuolella. Ravintolat Suomessa on tehty lähinnä aikuisia varten, ei perhekeskeisesti sillä tavoin kuin Keski-Euroopassa. Tässäkin suhteessa voidaan viitata siihen, että meillä Suomessa EY-maista olisi nimenomaan opittavaa näissä kysymyksissä.

Kaikenlaiset normit nuorille on pakko asettaa ja normien rikkomisesta pitää seurata myös jokin sellainen toimenpide, että nuori huomaa, että hän on tehnyt väärin. Sen takia näiden vaihtoehtojen löytäminen, joita hallituksen esityksessä on ja valiokunnan mietinnössä, on tavattoman tärkeitä. Niitä vaihtoehtoja peräänkuulutettiin viime eduskunnankin aikana.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojala puuttui oleellisiin asioihin, kun hän mainitsi Tanskan vaihtoehtoisista rangaistusjärjestelmistä nuorten osalta. Usein on ollut esillä se, että viikonloppuaresti olisi eräs hyvä vaihtoehto. Ihmettelenkin sitä, että oikeusministeriöstä ei ole tuotu tämän tyyliä esityksiä, vaikka niistä on puhuttu jo vuosia. Tämä olisi sen johdosta hyvä, että silloin nuori

välittömästi huomaisi, että yhteiskunta kiinnittää moitittavaan toimintaan huomiota. Sen kautta nuori mahdollisesti pystyy parantamaan tapansa, mikäli hänellä on sellaiseen motivaatioita ja kykyä.

Nykyisen systeemin heikko kohta on se, että yhdyskuntapalvelua ei voida tuomita ehdollisesta rangaistuksesta. Kun käytännössä oikeuselä-mässä tuomitaan useita ehdollisia, niin sen johdosta pitää toimia esimerkiksi siihen suuntaan kuin lakivaliokunta on esittänyt taikka siihen suuntaan kuin ed. Aittoniemi on vastalauseessa esittänyt, mikä on hyvin lähellä lakivaliokunnan mietintöä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. A. Ojala piti pirteän puheenvuoron ja siinä oli ihan oikeita asioita, joita olen kuullut eduskunnassa jo viisi vuotta. Yksi asia on vanhempien vastuu. Toinen on yhteiskunnan ja kotien välinen sosiaalinen kontakti ja myötävaikutus. Ne ovat ihan hyviä asioita, mutta ne eivät tule toteutumaan ja siinä on se paha puoli. Ikävä kyllä, olen näin pessimistinen näiden vuosien ja vuosikymmenten jälkeen.

Ed. A. Ojala totesi, että yhdyskuntapalvelu ei voisi sopia vaihtoehtona ehdolliselle tuomiolle. Minä olen sitä mieltä, että siihen se juuri sopii eikä niinkään ehdottoman tuomion vaihtoehtoksi silloin, kun kysymyksessä on enintään kahdeksan kuukauden kiinteä rangaistus.

Teot, joista annetaan tänä päivänä kahdeksan kuukauden rangaistus, ovat jo sen tyyppisiä, että yhteiskunnan pitää kovemmalla kädellä yleensä puuttua asiaan. Sen sijaan nuorten, alle 18-vuotiaiden osalta, joille säännöllisesti langetaan ehdollisia tuomioita, yhdyskuntapalvelu saattaisi olla hyväksi, kun he yhteisön sisällä tiettyssä tehtävässä suorittavat vapaa-aikaansa koskevan palveluksen. Se olisi eräs konkreettisen puuttumisen muoto.

Joka tapauksessa, kuten aikaisemmin olen todennut ja kuten ed. Vistbacka totesi, arestirangaistus on eräs niitä harvoja asioita, joita voidaan uusina tuoda tähän keskusteluun. Minä mielelläni odotan ministeri Pokan toimikuntaa, mutta sieltä ei tule yhtään mitään muuta kuin korkeintaan arestirangaistus uutena tekijänä tähän asiaan.

Oikeusministeri P o k k a : Herra puhemies! En jaksakaan olla aina ääneen ihmettelemättä sitä suurta mielenkiintoa, jolla aina kun eduskunnas-

sa viime syksyn ja talven aikana on keskusteltu, mitä nuorille rikoksentekijöille pitää tehdä, suositellaan, että pitää keksiä uusia vankilatyyppejä rangaistusmuotoja. En oikein jaksa innostua uskomaan, että nuoret laitoksissa paranevat, yleensä niissä vain pahennutaan.

Sen sijaan kannatan kyllä niitä puheenvuoroja, joissa on epäilty, että ehdollista rangaistusta ei koeta riittävänä rangaistuksesta ja pitää olla jotain muuta, mikä sanoisi nuorille, että he ovat tehneet yhteiskunnan kannalta paheksuttavan teon.

Oikeusministeriön työryhmässä, joka miettii uusia keinoja, pyritään löytämään vastaava yhdyskuntapalvelutyypinen palvelumuoto myös nuorille. Sanon suoraan sen tässäkin, että jos halutaan tällaisia palvelumuotoja, että nuori tekemällä jotain järkevää sovittaa tekonsa, silloin myös valvonnan täytyy olla tehokasta, ja se ei ole ihan helppa järjestely.

Mielestäni tähän suuntaan on pakko edetä. Palaan ehdotuksiin, kun työryhmä on ehdotuksensa valmiiksi saanut. En oikein jaksa innostua tästä pamppu- ja poliisilinjasta, jota täällä vaaditaan: kovempia rangaistuksia ja uusia laitostenmuotoisia rikoksensovittamiskeinoja.

Ed. Hautala merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Yhdyskuntapalvelun laajentaminen hallituksen esittämällä tavalla on hyvä niin tuomittujen itsensä kuin yhteiskunnan kannalta. Saadut kokemukset tähän asti ovat olleet odottamattomankin myönteisiä tästä edellisen eduskunnan aikoinaan hyvin aktiivisesti vaatimasta kokeilusta.

Tämä on erittäin mielenkiintoinen askel siinä mielessä, että vaikka se on muodollisesti hyvin pieni, se on kuitenkin ensimmäinen havaittava askel klassisesta koulukunnasta uudempien virtausten piiriin.

Huolenaiheena oikeastaan voi pitää ensisijaisesti vain sitä, että valtion tulevista budjeteista löytyisi riittävät voimavarat tulevaisuudessa myös pysyvän lain käyttöönottoon, nyt tehtävä kokeilualueen laajennus kun näyttää olevan asiantuntijoiden mukaan viimeinen, joka voidaan tehdä vain toimintaa rationalisoimalla ja siitä saatavilla resursseilla.

Pidemmällä aikavälillä katsottuna kuitenkin on niin, että yhdyskuntapalveluun todella kannattaisi sijoittaa. Se ei ole pelkästään kustannuk-

siltaan vankeutta huomattavasti edullisempi, vaan se on myös yksilön itsensä kannalta monessa suhteessa parempi vaihtoehto kuin klassiset keinot. Se näyttää sisältävän vähemmän yhteiskuntakelpoisuuden palauttamista haittaavia sivuvaikutuksia kuin niin usein tarjottu vankeustuomio. Tässä suhteessa olen täsmälleen samaa mieltä kuin ministeri Pokka edellä käyttämässään puheenvuorossa.

Arvoisa puhemies! Seuraamusjärjestelmän kehittäminen sinänsä on rikoslakiprojektin viimeisenä osana. Näin ollen eduskunnalla lienee mahdollisuus palata vaihtoehtoseuraamuksiin jo sitä ennen nimenomaisesti nyt käsiteltävänä olevan lain tullessa pysyvän lain muotoon.

Olen myöskin niiden edustajien joukossa, jotka odottavat todella malttamattomasti sitä, mitä oikeusministeriön toimikuntatyöstä nyt on meille tulossa. En jaksa myöskään innostua, niin suosittuja kuin iltpäivälehtien kirjoitukset yhä kovenevista rangaistuksista ovatkin, niiden vaikutuksesta pidemmällä tähtäimellä. On selvä asia, että niin nuorille kuin vanhemmillekin on tehtävä yhteiskunnan toimintarajat selviksi. Mutta toisaalta on myös niin, että mm. tästä ehdollisesta tuomiosta, josta on kovasti nyt esitetty kritiikkiä, jää huomaamatta se, että suurin osa niistä nuorista, jotka saavat ehdollisen tuomion, ei enää palaa tuomioistuihin eteen. Minun mielestäni jos halutaan sitä prosenttia pienentää, joiden kohdalla se ei ole tehonnut, joudutaan luultavasti käyttämään jonkin verran yksityiskohtaisempia ja yksilöllisempiä toimintatapoja kuin tähän asti käytössä olleet.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, yhteistyö yhteiskunnan eri sektorien välillä, kuten ed. Skinnari täällä peräsi, on erinomaisen tärkeä asia, vanhemmat siihen mukaan luettuina. Siihen itse asiassa olisi tälläkin hetkellä huomattavasti enemmän mahdollisuuksia kuin niitä käytetään. Tämän vuoksi eduskunta itse voisi mm. nyt toukokuussa tai vaikkapa itekin asian esille ottaen palata niihin kuviteltuihin esteisiin, joita mm. opetusviranomaisten, sosiaali- ja terveysviranomaisten, siellä lastensuojelulihmisten, ja toisaalta poliisin ja tuomioistuinjärjestelmän välillä on. Väittäisin ihan käytännön kokemuksesta, että enemmän haittaa on asenteissa kuin itse asiassa pykälissä, joita on kirjoitettu. Mutta nythän meillä on mahdollisuus, mikäli ministeri Pokan lupaus kevään aikana osoittautuu oikeaksi, myöskin palata siihen aivan kirjoitetun tekstin pohjalta.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, tämä hallituksen esitys kuuluu niihin harvoin, joita olen valmis lämpimästi puoltamaan.

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuoroon, sillä ilmeisesti hän oli käsittänyt minut täysin väärin, koska jälleen kerran meillä on erimielisyyksiä ja väärinymmärryksiä keskenämme. Tarkoitin nimenomaan sitä, että yhdyskuntapalvelu sopii 15—18-vuotiaille, joihin ei sitä tällä hetkellä käytetä, ja muutettuna nimenomaan tällaiseksi, mutta missään nimessä alle 15-vuotiaille minusta tämän tyyppiset rankat rangaistukset eivät sovi, koska ei ole lasten vika, että heillä on ongelmia, vaan meidän aikuisten vika.

Toiseksi siitä syystä puhuin niin pitkään sovitelutoiminnasta, että minusta se on sen tyyppinen toiminta, mitä alle 15-vuotiaitten lasten kohdalla kannattaa jatkossakin jatkaa, ja kun rikosoikeutta kehitetään, niin tämä pitäisi ottaa hyvin vakavasti mukaan myös tähän oikeusprosessiin, mitä käytetään.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Ed. Haloselle olisin vain todennut, kun hän kovasti painotti sitä, että ei ole otettu huomioon, että ehdollisen vankeusrangaistuksen saanut henkilö ei enää palaa uudelleen tuomioistuimen eteen, että sama tilannehan on usein myös sakorangaistuksen osalta. Mutta tässä keskustelussa minun ymmärtääkseni on kiinnitetty ehdollisen rangaistuksen osalta huomiota siihen, että kun näitä tulee useita ja sen jälkeen ne muunnetaan ehdottomiksi, niin tällöin tulee esille nimenomaan täällä aikaisemmissa käsittelyissä usein esille otettu asia eli se, että silloin tulevat ehdollisen rangaistuksen negatiiviset seuraukset esiin.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Näyttää tulevan toinenkin harvinainen tilanne. Olen ihan samaa mieltä ed. Vistbackan kanssa siitä, että nimenomaisesti tästä harppauksesta, joka tapahtuu ehdollisen tuomion muuntamisessa ja siinä ajallisessa pitkittymisessä, on syytä olla huolissaan, koska se tulee todella monillekin asian osapuolille yllätyksenä.

Ed. Skinnari: Herra puhemies! Tämä keskustelu on nyt hyvin osoittanut sen, että vaihtoehtoja tarvitaan ja vankila on nuorisolle huono ratkaisu. Tällä hetkellä, kun talouspoliittisesta

tilanteesta tai sanoisinko talouspoliittisesta kaakoksesta maassa keskustellaan, niin siinäkin aika usein ihmiset kysyvät, kenen tässä on vika ja ketä tästä asiasta rangaistaan.

On suhteellista, mitä nuoret tekevät. On tietysti ihan väärin varastaa auto, ja jos sen tekee vielä useammankin kerran, niin se on vielä pahempi. Mutta tällä nuorella ihmisellä usein ei käytännössä ole isää ja äitiä. Kun viime eduskunnan aikana selvitettiin näitä ns. suomalaisia katulapsia, jotka eivät ole tietenkään määrissä verrattavissa Latinalaiseen Amerikkaan ja muuhunkaan osaan maailmassa, niin Suomessa on kuitenkin parituhatta sellaista lasta, jotka eivät asu varsinaisesti oikein missään eli ovat käytännössä eräänlaisia katulapsia, joita sitten vanhemmat ihmiset, kun nämä lapset ovat alle 15-vuotiaita, käyttävät häikäilemättömästi ainakin siihen asti hyväkseen, kun minkäänlaista seuraamusta heille ei tule, vaan käytännössä aikuiset erällä tavoin "pakottavat" näitä nuoria menemään kauppaan ja hakemaan ne päivittäiset tavarat sieltä, koska siitä ei ole mitään rangaistusseuraamusta. Kun nämä nuoret ovat sitten Keravan nuorisovankilassa tai missä tahansa ja vähän aikaa selvittää, miksi he ovat siellä, niin oikeastaan ei ihmettele, minkä takia he ovat siellä, vaan ihmettelee, miten he ovat yleensä elämässä pärjänneet, koska heidän elämänsä on käytännössä ollut tavattoman kova, kun heillä ei ole yhtään läheistä ihmistä, joka heistä koskaan olisi välittänyt.

Oikeastaan pyysin tämän puheenvuoron myös sen takia, että kyllä minusta oikeusministeriön virkamiesten tässä taloudellisessa säästötilanteessa pitäisi tehdä enemmän töitä niin, että esityksiä tulisi. Siellä nämä esitykset odottavat esittäjäänsä, samaten konkurssilainsäädäntöä on odotettu tänne pitkään. Kyllä valtionhallinnossakin saa tehdä myös ylitöitä niin, että näitä esityksiä tulee eduskuntaan.

Ed. Aittomäki: Herra puhemies! Valiokunnan mietinnössä on vastalause, jossa olen korostanut sitä, että yhdyskuntapalvelua pitäisi kehittää nimenomaan ehdollisen rangaistuksen suuntaan, ja tällöin se tulisi myös eräksi vaihtoehdoksi nuorille rikoksentekeijöille ja se olisi sopiva.

Useat kansanedustajat ovat käyneet kysymässä, teenkö tämän ehdotuksen, ja ilmoittaneet, että joukot sankoin laumoin kannattavat sitä ja esitykseni tulisi todennäköisesti hyväksytyksi. Mutta koska täällä on puhuttu tästä asiasta

paljon ja olen aikaisemmin sanonut, että myös ed. Halosen esityksen pohjalta tältä kohdin nuotoiltu valiokunnan mietintö antaa kuitenkin tietyn liikkeelle panevan voiman asiaan, en tällaista äänestystä järjestä enkä ehdotusta tee. Kiitän vain kannattajiani lämpimästi osanotosta.

Ed. S-L. Anttila: Herra puhemies! Ed. Skinnari puuttui varsin merkittävään ja tärkeään kysymykseen eli juuri niihin lapsiin, joista ei todellakaan tänä päivänä kanneta huolta. Silloin minusta pitäisi entistä enemmän kiinnittää huomiota siihen, miten kunnissa hoidetaan sijaiskotimahdollisuuden järjestäminen. Sellaiset lapset, joilla ei ole omia vanhempia, pitäisi pystyä sijoittamaan tai ainakin yrittää sijoittaa mahdollisimman hyvällä tavalla, koska jokaisella nuorella pitäisi olla kestävä ihmissuhde. Jos sellaista ei todella ole, niin kuin tänä päivänä valitettavasti kaikilla ei ole, siitä on juuri niitä seuraamuksia, joita täällä käsittelemme. Ennen kaikkea haluan painottaa sitä, että pitäisi kaikin keinoin pyrkiä poistamaan niitä tilanteita, joiden seurauksena nuori ajautuu tällaiseen kierteseen. Siihen kannattaa kiinnittää vakavaa huomiota.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Käytetyissä puheenvuorossa on jo tullut ilmi, että lasten ja nuorten ongelmat yleensä johtuvat kodeissa olevista ongelmista. Käytännössä näillä lapsilla ei monta kertaa ole kotia, jossa heillä olisi turvallista olla. Mistä taas johtuu, että kodit eivät pysty tarjoamaan turvaa lapsille? Se johtuu siitä, että yhteiskunta ei pysty tarjoamaan vanhemmille työtä eikä toimeentuloa.

Tänä päivänä on pääministeri Ahon järjestämä seminaari, jossa pohditaan lääkkeitä lamaan. Olisi mielenkiintoista tietää, onko tähän seminaariin kutsuttu yhtään asiantuntijaa, joka voisi tuoda esille, minkälaista hätää lama aiheuttaa lapsille ja nuorille perheissä. Viimeksi eilen eräs sosiaalityöntekijä tivasi ja peräsi, tiedätekö te eduskunnassa ollenkaan, minkälainen paine on tänä päivänä sosiaalitoimistoissa, jotka ottavat vastaan juuri sen hädän, jota ihmiset kuten lapsiperheet tuntevat. Haluan tämän välittää tänne saliin, että emme olisi todella irrallaan siitä todellisuudesta, missä eletään. Kyllä nyt tarvittaisiin muiltakin toimenpiteiltä kuin oikeusministeriön virkamiehiltä virka-ajan jälkeen. Nyt tarvitaan nimenomaan eduskunnalta päätöksiä, joilla voidaan taloudelliseen tilaan saada todel-

lista kohennusta. Mutta huonolta on näyttänyt tähänastinen keskustelu.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Herra puhemies! Hyvin pitkälle puutun samaan asiaan kuin ed. Stenius-Kaukonen. Kun ed. S-L. Anttila sanoi, että pitäisi kunnissa kiinnittää huomiota sijaiskotiasiaan, sitä ennen on todella sosiaalitoimessa ja lastensuojelussa monta askelta. Kun tänä päivänä perusasioita: perheen toimeentuloa, asuinolosuhteita, ympäristökysymyksiä, ei kyetä hoitamaan ja kaiken aikaa leikataan myös sosiaalitoimen resursseja, sen tyypiset asiat kuin perhekuntoutus, perheterapia ja nuorten yksilöllinen ohjaus ovat luonnollisesti jääneet aivan lapsipuolen asemaan kunnissa niin kuin lapsetkin, kun sosiaalivirkailijat joutuvat työttömyyden vuoksi toimeentulotuen kokopäivähoitajiksi. Toivon, että ed. S-L. Anttila miettii hallituksen erilaisia linjauksia sosiaali- ja terveydenhuollolle. Juuri nämä ovat lyhytnäköistä sosiaalipolitiikkaa, jonka seurauksena muutaman vuoden kuluttua joudumme entistä suuremmalla volyymillä keskustelemaan nuorisorikollisuudesta, mikäli emme tue perheiden toimintaa nyt, kun perheet ovat vaikeuksissa.

Ed. Antvuori: Herra puhemies! Käytetyissä puheenvuoroissa on etsitty syitä nuorten rikollisuuteen. Yhdeltä osin perusongelma nuorten rikollisuudessa varmaankin on nuorten itenäistymisprosessissa, eli nuori etsii rajojaan. Se on hyvin luonnollista. Ellei rajoja kyetä asettamaan kotona eikä koulussa, nuori etsii ne lopulta vaikka vankilan seinistä.

Puhuttaessa ennalta ehkäisystä uskon, että varmasti parasta ennalta ehkäisyä olisi tukea vanhempia ja ammattikasvattajia aikuisuuteen eli rohkeuteen asettaa rajoja nuorille. Vain sitä kautta nuorella myös on mahdollisuus itsenäistyä.

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Minusta ongelma, josta tänään olemme keskustelleet, juontaa juurensa melko pitkälti siitä, että ihmisten elämäntilanne on horjunut. Meillä on 350 000 työtöntä, ja tämä koskettaa välillisesti noin miljoonaa ihmistä tällä hetkellä Suomessa. Kun ajattelemme niitä lukuja, jotka nuorten työttömyyden osalta ovat, eivät neäkään ole hyviä lukuja. Kuitenkin tiedämme jokainen kasvattajina sen, että nimenomaan nuoren itsenäistymisprosessiin kuuluu eräänä osana työnteon oppinen, työelämän rytmin oppiminen. Jos tämä

vaihe jää nuorelta kokematta, voi hyvin kuvitella, että tilalle tulevat jotkut muut harrastukset, ei välttämättä aina myönteiset.

Olenkin kovin huolestuneena seurannut sitä, että esimerkiksi kunnissa tehdään toistuvasti sen tyyppisiä päätöksiä, ehkä myös lainsäätäjien tahdosta, että esimerkiksi oppilashuoltoon ja nuorten tukemiseen suunnattuja voimavaroja ollaan huolestuttavassa määrin supistamassa. Nyt kun elämme aikaa, jolloin perheet, lapset ja nuoret tarvitsisivat erilaista asiantuntija-apua myös kotien kasvatuksen rinnalle, sitä ollaan leikkaamassa.

Oikeusministeri Pokka totesi puheenvuorossaan, että yhdyskuntapalvelun ja näiden toimien osalta tarvitaan kunnallinen valvonta. Näin se varmasti on, ja se tulee maksamaan, mutta täytyy pitää mielessä myös, mitä maksaa, kun nuori ihminen menetetään yhteiskunnan ulkopuolelle.

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Tämä varsinainen lakiesitys, jota olemme käsittelemässä, ei kylläkään koskenut ihan lapsia, mutta on todella ollut erinomainen asia, että siitä virisi näin hyvä keskustelu, mitä nyt on käyty ja valotettu asiaa hyvin monelta eri puolelta.

Minusta ed. Antvuori puuttui todellakin tärkeään asiaan eli siihen, että meidän pitää kyetä tukemaan vanhempia ja kasvattajia heidän vaikeassa tehtävässään, kasvatustehtävässä.

Myös ed. Kasurisen puheenvuorosta kuntien osuus nousi hyvin vahvasti esille, ja kunnissa todella tänä päivänä tehdään valitettavan paljon päätöksiä, jotka nimenomaan koskevat lapsiin ja heidän elinolosuhteisiinsa. Näin ollen tältä osuudelta pitäisi hyvin vahvasti meidän kaikkien, jotka myös kunnallisessa päätöksenteossa olemme mukana, muistaa, että lapsi ja lapsen etu on ensin ja katsotaan muita päätöksiä sen jälkeen. Myös eduskunnassa on sama tilanne.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty ansiokasta keskustelua, jolla tosin aika vähän on tekemistä käsiteltävänä olevan asian kanssa. Toistaiseksi tilanne on niin, että yhdyskuntapalvelu on ainakin ollut keski-ikäisten rattijuoppojen rangaistus, ja kovin monet asiantuntijoistakin näyttävät olevan sitä mieltä, että sen soveltuvuus nuoriin saattaa olla hivenen kyseenalainen.

Täällä esitettiin siltä pohjalta lähteviä ajatuksia, että taloudellinen taantuma olisi joten-

kin erityinen rikollisuuden lisääntymisen syy. Se ei taida pitää paikkansa, vaan taloudellinen nousu nimenomaan lisäsi Suomessa voimakkaasti rikollisuutta niin, että joka päivä Suomessa tapahtuu noin tuhat rikosta, jotka kohdistuvat välittömästi johonkin suomalaiseseen. Omalta kohdaltani toivoisi, että ymmärrettäisiin myös se puoli, että nämä tuhat ovat ehkä myös jossain määrin onnettomassa asemassa. He nimittäin joutuvat rikoksen kohteeksi, kuka syvemmin ja kuka pintapuolisemmin loukatuksi. Minusta tämä on ehkä kuitenkin pääongelma tällä hetkellä.

Ed. Luttinen: Herra puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ennen kuin ed. Niinistö oli pyytänyt puheenvuoron. Minua rupesi kiinnostamaan tämän keskustelun aikana, mitä tämä kyseessä oleva lakiesitys pitää sisällensä. Havaitsin, että kysymys on lakiesityksestä, jolla mahdollistetaan 18 tuomioistuimen sijasta 50 tuomioistuimessa ottaa käyttöön yhdyskuntapalvelu vaihtoehtoisena rangaistusmuotona. Olen nyt lukenut tämän useampaan kertaan ja missään kohdassa en ole vielä havainnut puhuttavan lapsista taikka nuorista erikseen tai laisinkaan. Mutta siitä huolimatta tämä keskustelu on ollut hyvää, vaikka sen aihe ei itse tästä laista käy mitenkään ilmi.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kaksi edellistä puheenvuoron pitäjää on kyllä vienyt sanat suustani. Minäkin olisin ihmetellyt ed. Kasurisen puheenvuoron jälkeen, että hyvin lahjakkaasti kyllä keskustelu rönsyli alueelle, jolla ei tämän päiväjärjestyksen asian kanssa ole mitään tekemistä.

Minä kyllä ihmettelen sitä ed. Kasurisen näkemystä ja yleensä tuota näkemystä, että yhteiskunta on vastuussa kaikesta. Jos ei holhota ja valvota ja paapota ja pajata, niin rikollisia ollaan heti ja yhteiskunta on siitä vastuussa.

Minä vain kysyn ed. Kasuriselta, kun hän on huolissaan siitä, että nuorilla ei ole työtä ja tämä lisää rikollisuutta: Mitä tekee ammattiyhdistysliike, johon SDP:llä on hyvin läheiset suhteet tällä hetkellä? Mitä ammattiyhdistysliike tekee, jotta nuorilla on töitä? Ei mitään. Ei taatusti luovu pennistäkään saavutetuista eduista.

Arvoisa puhemies! Näin voi keskustelua laajentaa kaikkeen maailmaan ja kaikkiin ongel-

miin, mitä tässä Suomen eduskunnassa ja Suomessa tällä hetkellä on.

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Ed. Niinistön puheeseen lähinnä viitaten olisin myös korostanut, että tässä lakiesityksessä on tärkeää, että saisimme siinä mitassa kuin nyt hallituksen esitys edellyttää erittäin hyvän tehokkaan seurannan niin, että seurannan tulosten pohjalta, mikäli ne ovat myönteisiä, niin kuin oletan, voisimme laajentaa tämän kokeilun koko maahan.

Haluaisin korostaa välittömänä toimenpiteenä sitä, että oikeusministeriön tulisi jo nyt tässä vaiheessa kiinnittää hyvin tarkkaa huomiota siihen, että syyttäjät ja tuomioistuimet ponnekaasti soveltaisivat jo käytännössä tätä lakiesitystä ja tätä laajennusta. Nimittäin asiantuntijat esittivät meille sellaisia näkökantoja, että jo voimassa olevaa lakia ei ole riittävästi ja siinä laajuudessa sovellettu käytännössä kuin olisi ollut mahdollista.

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Minä voin onnitella ed. Ukkolaa, kun hän arvosteli minua sen johdosta, että minä hain kaukaa yhtymäkohtia käsiteltävänä olevaan lakiin. Voin onnitella, ed. Ukkola, teitä siitä, että te onnistuitte vielä paremmin, kun te sotkitte jopa ammattiyhdistysliikkeen tähän keskusteluun. Minä en missään nimessä ole väittänyt, että yhteiskunta vastaa kaikissa tapauksissa kaikesta, vaan yhteiskunta luo ne perusedellytykset, joilla yhteiskunnan jäsenet joko voivat huonosti tai hyvin. Ei sotketa asioita, ed. Ukkola.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen lakiehdotus julistetaan kiireelliseksi yksimielisesti.

Ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Toinen lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi EFTA-valtioiden ja Turkin välillä tehdyn sopimuksen sekä siihen liittyvän Suomen ja Turkin välillä tehdyn maataloustuotteiden kauppaa koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 17

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 9

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen pontteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Uutisia seuranneet tietävät, että Turkin ilmavoimat pommittivat eilen maan kaakkoisosassa sijaitsevaa Cirnakin kaupunkia, joka on kurdien asuttama. Turkin kaakkoisosan tapahtumia voidaan luonnehtia sotatilaksi. Viime päivien yhteenottoissa on kuollut kymmeniä ihmisiä. Tilanne on pikemmin pahenemaan kuin paranemaan päin. Kurdien tilannetta ei helpota se, että heidän asemansa on vähintään yhtä hädänalainen rajan toisella puolella Irakissa, missä kurdeja on pommitettu useampaan otteeseen kuluneen talven aikana. Nämä konfliktit edellyttäisivät nopeaa selvittämistä ja tilanne olisi saatava rauhoittumaan, mitä tavoitetta myös Suomen ulkopoliittisen johdon tulisi edistää.

Kurdien väkivaltainen alistaminen ei ole ainoa ihmisoikeuksia vastaan kohdistunut toiminta, johon Turkin valtio on syyllistynyt. Amnesty International on havainnut Turkin valtion syyllistyneen lukuisiin räikeisiin ihmisoikeusrikkomuksiin. Turkissa harjoitetaan mm. kidutusta, mikä on vastoin ihmisoikeusjulistuksen 5 artiklan sisältöä.

Arvoisa puhemies! Mielestäni Suomen kaupapolitiikkaa tulee tarkastella myös eettisestä näkökulmasta. Suomen ei ole syytä kaupapolitiisestikaan tukea maata, joka ei kunnioita ihmisoikeuksia. Käsitteillä olevan sopimuksen tarkoituksena on edistää vapaakauppaa ja sillä

perusteella poistaa tullit monelta Turkin alkupe-
räistuotteelta. Sopimus merkitsee mielestäni
käytännössä sitä, että Suomi hyväksyy sen myö-
tä epäsuorasti Turkin ihmisoikeusrikkomukset.
Mielestäni suunnan pitäisi olla pikemminkin
päinvastoin: Vapaakaupan sijasta Suomen olisi
pyrittävä kaikin keinoin, myös taloudellisin pa-
kottein, saamaan Turkki lopettamaan ihmisoi-
keusrikkomuksensa.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella
en hyväksy lakiehdotusta Efta-valtioiden ja Tur-
kin välillä tehdyn sopimuksen sekä siihen liitty-
vän Suomen ja Turkin välillä tehdyn maatalous-
tuotteiden kauppaa koskevan pöytäkirjan eräiden
määräysten hyväksymisestä ja ehdotan, että
lakiehdotus mainittujen määräysten hyväksy-
mistä tarkoittava ponsi hylättäisiin.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Kyseessä
on Suomen ja Turkin välillä tehdyn maatalous-
tuotteiden kauppaa koskevan pöytäkirjan
hyväksyminen. Kuten ed. U. Anttila äsksen to-
tesi, tätä sopimusta pitäisi tarkastella myöskin
ihmisoikeusnäkökulmasta ja niiden tapahtumi-
en valossa, mitä mm. viime päivinä on ollut
Turkissa.

Itse asiassa Turkin tilanne on hyvin ristiriitai-
nen. Turkissa tapahtuu lainsäädännössä sen jäl-
keen, kun viime vuoden lokakuussa maassa
pidettiin pitkästä aikaa ensimmäiset vapaat par-
lamenttivaalit, paljon myönteistä, myös ihmisoi-
keuskysymyksissä. Mutta samanaikaisesti tilan-
ne on varsinkin maan kaakkoisosassa hyvin
kärjistynyt ja koko Turkissa tapahtuu edelleen-
kin ihmisoikeusloukkauksia.

On kuitenkin sanottava se, että tilanne ihmis-
oikeuksien osalta on viime vuosien aikana muut-
tunut oleellisesti, joskin näin on tapahtunut ensi
sijassa ja vain lainsäädännössä. Vaalien järjestä-
minen lokakuussa oli jo sinänsä osoitus poliittisten
olojen vakiintumisen prosessista, jonka tu-
loksena Turkki sitoutui moniin ihmisoikeuksien
kannalta tärkeisiin kansainvälisiin sopimuksiin.

Myös kansallisessa lainsäädännössä on Tur-
kissa tapahtunut kehitystä parempaan. Niinpä
Turkki on mm. tunnustanut kansalaisilleen oikeu-
den vedota Euroopan ihmisoikeussopimuk-
seen. Päätös tästä tehtiin tammikuussa 1987 ja
tämä päätös uusittiin tammikuussa 1990.

Mielenkiintoista on myös se, että Turkki rati-
fioi ensimmäisenä Euroopan neuvoston jäsen-
maana sopimuksen kidutuksen kieltämisestä.
Tämä tapahtui helmikuussa 1988. Syyskuussa
1989 Turkki hyväksyi myös YK:n konvention

kidutuksen kieltämisestä. Samanaikaisesti esi-
merkiksi tällä hetkellä Euroopan neuvoston saa-
mat tiedot kertovat pelkästään Istanbulissa noin
500 ihmisen joutuvan kuukausittain pidätetyksi
ja heistä noin 150 joutuu kuukausittain kidutuk-
sen kohteeksi.

Turkki on ratifioinut myös Euroopan sosiaa-
lisopimuksen kesäkuussa 1989 ja tunnustanut
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätös-
ten sitovuuden tammikuussa 1990.

Turkki on allekirjoittanut, kuten me kaikki
tiedämme, myös Etykin Pariisin asiakirjan mar-
raskuussa 1990.

Erityisen merkittävä myönteinen kehitys on
ollut suhtautumisessa kuolemanrangaistukseen.
Marraskuussa 1990 Turkki rajasi kuolemanran-
gaistuksen koskemaan 16:ta rikostyyppiä aikai-
semman 29:n sijasta. Kaikki voimassa olleet 258
kuolemantuomiota muutettiin huhtikuussa 1991
vankeustuomioiksi, joiden pituus vaihtelee
10:stä 20:een vuoteen. Mainittakoon, ettei kuole-
mantuomioita ole pantu käytäntöön Turkissa
vuoden 1984 jälkeen.

Sotatilalaki kumottiin vuonna 1987, minkä
Euroopan neuvosto pani myönteisenä merkille.

Turkin parlamenttiin on muodostettu joulu-
kuussa 1990 komitea, jonka tehtäväksi on annet-
tu tutkia syytökset ihmisoikeuksien rikkomuk-
sista. Komitean tehtävänä on valmistaa myös
esitykset voimassa olevan lainsäädännön paran-
tamiseksi tässä suhteessa. Huhtikuussa 1991 ku-
mottiin kolme eniten arvostelua herättänyttä
rikoslain pykälää ja kevään 1991 aikana vapau-
tettiin peräti 46 000 vankia, joista huomattava
osa oli poliittisia vankeja.

Huhtikuussa 1991 poistettiin laista myös ra-
joitukset käyttää muuta kuin turkin kieltä.
Varsin moni on tästä tehnyt sen johtopäätök-
sen, että esimerkiksi kurdit, joita on 12 miljoonaa,
voisivat nyt käyttää omaa äidinkieltään,
joka on indoeurooppalainen kieli. Kurdin kiel-
tä saa nykyisin rangaistuksetta käyttää yksityi-
sesti, mutta kurdin puhuminen kokouksissa,
julkisissa rakennuksissa, radiossa ja televisiossa
on edelleen kielletty. Kurdin kielen käyttämi-
nen kirjallisesti on kokonaan kielletty edelleen-
kin. Myönteisenä on siis todettava se, että kur-
dit voivat esimerkiksi kadulla kulkiessaan yksi-
tyishenkilöinä yksityisesti käyttää kurdin kiel-
tää.

Huomattava osa näistä myönteisistä muutok-
sista Turkin lainsäädännössä johtuu Euroopan
neuvoston puuttumisesta Turkin ihmisoikeusti-
lanteeseen vuonna 1986 ja sen jälkeen. Esimer-

kiksi Turkin ammattiyhdistysliikkeen aktiivien vastainen oikeudenkäynti päättyi syytettyjen vapauttamiseen ja järjestön perustuslain vastaisuutta koskevien syytteiden samoin kuin ayliikkeen laittomaksi väitettyä toimintaa koskevien syytteiden hylkäämiseen. Samalla tavalla kävi Turkin rauhanliikkeen aktiiveja koskeneiden syytteiden.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ammattiyhdistysliike Turkissa voisi toimia vapaasti. Edelleenkin miljoonilta turkkilaisilta on suljettu kokonaan pois oikeus ammatilliseen järjestäytymiseen. Ammattiyhdistysliikkeen toiminnassa on lainsäädännössä edelleenkin koko joukko aivan oleellisia rajoituksia, jotka ovat ristiriidassa myös keskeisten kansainvälisten sopimusten kanssa.

Tämän myönteisen kehityksen ohella valitettavasti erityisesti viime aikoina on voimistunut päinvastainen kehitys, joka on johtanut poliittisen väkivallan huomattavaan kasvuun, kidutuksen lisääntymiseen ja tappoihin, joihin näyttävät syyllistyvän tietyt viranomais tahot.

Huhtikuussa 1991 vastapainoksi sille, että Turkin rikoslaista poistettiin joukko kyseenalaisia pykälä, saatettiin voimaan terrorismin vastaisia säännöksiä, jotka ihmisoikeuksien kannalta ovat vähintäänkin kyseenalaisia. Ei ole liioiteltua väittää, että tämä terrorismin vastainen säännöstö mahdollistaa esimerkiksi sellaisten kahden henkilön pidättämisen, jotka yksityisessä keskustelussaan esittävät vaatimuksen taloudellisista tai poliittisista muutoksista ja ilmaisevat valmiutensa toimia tällaisten muutosten puolesta. Terrorismin vastainen laki on toisin sanoen niin väljä, että se mahdollistaa viranomaisille minkä tahansa puuttumisen oikeastaan kenenkä tahansa toimintaan.

Terrorismin vastaisten säännösten nojalla Turkin viranomaiset ovat toimineet ennen kaikkea kurdien itsenäisyysliikettä vastaan maan kaakkoisosissa. Kurdien asuttama alue on luonnonrikkauksiltaan hyvin vauras. Alue tuottaa peräti 95 prosenttia Turkin öljystä. Kuitenkin alueen väestön tulot ovat vain noin puolet Turkin kansalaisten keskimääräisistä vuosiansioista. Viittasin jo kurdin kielen asemaan, joka on ongelma koko Turkissa. Euroopan neuvoston valtuuskunnan vieraillessa viime vuonna kurdialueella poliisi oli pakottanut paikalliset kauppiat poistamaan kurdinkieliset kyltit. Yhä laajemmin mm. Euroopan neuvoston piirissä nähdään, että kurdialueen ongelmiin ratkaisun tuo vain itsemääräämisoikeuden myöntäminen kur-

deille. Valitettavasti tässä kysymyksessä myöskään Turkin uusi hallitus ei ole toistaiseksi ollut valmis etenemään myönteiseen suuntaan.

Ihmisoikeuskysymys ei kuitenkaan ole vain kurdiongelma. Ihmisoikeusongelma koskee koko Turkia ja kaikkia turkkilaisia. Tästä syystä, herra puhemies, olen sitä mieltä, että tulevaisuudessa aina kun eduskunnassa on käsittelyssä sellaisia sopimuksia, jotka solmitaan ihmisoikeuksien kannalta kyseenalaisten maiden kanssa, asianomaisten valiokuntien olisi syytä pyytää myös ulkoasiainvaliokunnan lausunto. Luulen, että yksikään kansanedustaja ei enää ole sitä mieltä, etteikö tällaista lausuntoa voitaisi pyytää ja sellaista käsitellä silloin, kun on kyse Suomen ja esimerkiksi Turkin kaltaisen maan välisestä sopimuksesta.

Muistuttaisin myös siitä, että Turkki, vaikkakin on Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin jäsenmaa, miehittää edelleenkin laittomasti Kypoksen pohjoisosaa.

Ehdotan, herra puhemies, että nyt käsittelyssä oleva asia pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan istuntoon.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli hyvä, että ed. U. Anttila otti tämän sinänsä erillisen maataloustuotteiden kauppaa koskevan asian yhteydessä esille nimenomaan kurdien asian, vainotun kansakunnan, joita on noin parikymmentä miljoonaa, asuvat neljän, viiden ja nyt jo useammankin maan alueella, mm. Ruotsissa ja jopa Suomessa. Kaikissa näissä maissa, Irakissa ja Turkissa eritoten, heitä vainotaan eli niissä maissa, jotka ovat lähinnä heidän alkuperäisiä kotiseutujaan. On uskottavaa ja luultavaa, että Etykissä ja muussa kurdien asiaa ei kansakuntana oteta esille, koska Turkki nimenomaan oli aika lojaali YK:lle ja USA:lle Irakin asiassa ja näin ollen ne katsovat jollain tavalla sormien välistä Turkin suhtautumista kurdeihin.

Mutta olisi hyvä ajatella, miten muut maat aikanaan järjestivät diaspora-juutalaisille oman maan Israelin, joka kasvaa ja kehittyy. Samalla tavalla tämä omaa maata omaamaton kurdikansa on oikeutettu samaan alueen, missä voivat muodostaa valtion eikä olla alivuokralaisena vainottuina useiden maiden alueilla. Minä kannatan ed. Ulla Anttilan ehdotusta tässä asiassa.

Toinen varapuhemies: Vastauspuheenvuorossa ei voi kannattaa tehtyjä ehdotuksia.

Ed. Pykäläinen: Herra puhemies! Ihmisoikeudet ovat niin tärkeitä ja kunnioitettavia maailman laajuisesti, että niiden edelle ei pidä missään nimessä asettaa taloudellisia hyötyseikkoja.

Arvoisa herra puhemies! Kannatan ed. Ulla Anttilan tekemää ehdotusta lain sekä sopimuksen hyväksymisponnen hylkäämistä ja ed. Laakson tekemää pöydällepanoehdotusta.

Toinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu ja kun pöydällepano keskeyttäisi asian asiallisen käsittelyn, kehoitan seuraavia puhujia lausumaan mielipiteensä pöydällepanoehdotuksesta.

Keskustelu pöydällepanoehdotuksesta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laakso ed. Pykäläisen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka haluaa jatkaa asian asiallista käsittelyä, äänestää "jaa"; jos ei voittaa, on ed. Laakson ehdotus hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 42. (Koneään. 1)

Eduskunta on päättänyt jatkaa asian asiallista käsittelyä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En kiistä sitä, että kurdit ovat joutuneet jo pitkään alueellaan vainon kohteeksi, mutta toisaalta näiden asioiden toistuvaa sotkemista taloudellisiin asioihin en pidä hyväksyttävänä. Toisaalta on myös huomioitava se, että kurdit ovat omalla alueellaan tehneet toistuvia hyökkäyksiä turkkilaisia kohtaan ja harrastaneet suurinta mahdollista raakuutta hyökkäyksissään.

Mutta asian taloudellisiin kysymyksiin liittäminen: Tässä on vähän samanlaisista asioista kysymys kuin aikanaan, kun Allende ajoi Chilen taloudelliseen ahdinkoon. Kun Pinochet sitten ryhtyi nostamaan maata taloudellisesta

ahdingosta, Suomi syöksyi hätään ja täällä ammattiyhdistysliike lakkasi purkamasta chileläisiä malmilaivoja. Kuitenkin Pinochetin toiminta ja sen jälkeiset tapahtumat ovat Chilessä osoittaneet, että kehitys kulki aivan oikeaan suuntaan. Suomalaiset touhusivat vastoin tätä myönteistä kehitystä. Siellähän ovat tällä hetkellä taloudelliset suhdanteet kunnossa, kun taas Allende oli ajanut maan täydelliseen sekasortoon.

Herra puhemies! Sen vuoksi olen sitä mieltä, että jos Suomi alkaa jokaisessa tilanteessa joidenkin tapahtumien perusteella, joista emme edes tiedä, tehdä taloudellisia päätöksiä, niin ennen pitkää meillä ei ole mitään kauppasuhteita mihinkään suuntaan. Emme me saa olla liian herkkiä asioissa, joista emme mitään tiedä, pelkästään tunteen perusteella. Tehdään kauppaa ja sillä siisti eikä suhtauduta samalla tavalla kuin sosialidemokraatit aikanaan suhtautuivat Chilen tapahtumiin täysin vastoin myönteistä kehitystä.

Ed. Laine: Herra puhemies! Eduskunta muutti muistaakseni noin vuosi sitten eduskunnan työjärjestyksestä siten, että tällaiset asiat kuin nytkin on kyseessä voidaan lähettää asianomaiseen erikoisvaliokuntaan. Sitä ennen oli tapana, että näitä asioita käsitelti myös eduskunnan ulkoasiainvaliokunta. (Ed. Mäki-Hakola: Kommunistimaiden osaltakinko?) Silloin kun muutos tehtiin — ja ed. Mäki-Hakola oli kaikkien muiden kanssa tekemässä yksimielistä päätöstä työjärjestyksen muuttamisesta — saatettiin tehdä väärä johtopäätös. Mielestäni olisi paikallaan, että silloin kun on kysymys sellaisesta asiasta, joka liittyy kuitenkin ulkoasiainvaliokunnan sanoisinko normaaliin käsittelypiiriin, tulisi pyytää ulkoasiainvaliokunnan lausunto. Ilmeisesti juuri tämä on sen kaltainen asia, josta olisi tullut pyytää ulkoasiainvaliokunnan lausunto.

Se voimakas kritiikki joka ed. U. Anttilan ja ed. Laakson puheenvuoroissa esitettiin, osoittaa, että tässä olisi pitänyt arvioida muitakin näkökohtia kuin niitä, mitä valtiovarainvaliokunnan mietintö osoittaa. On myönnettävä, että osan siitä kritiikistä, joka äsken esitettiin, aihe on syntynyt vasta valtiovarainvaliokunnan päätöksen jälkeen, mutta pääosa jo sitä ennen.

Herra puhemies! Tässä yhteydessä haluan esittää Suomen hallitukselle sellaisen toivomuksen, että hallitus puolestaan kyselisi Etyk-lain antamiin velvoitteisiin ja mahdollisuuksiin noja-

ten, miten Turkki on hoitanut ihmisoikeuksia suhteessa juuri kurdiväestöön.

Ed. Stenius - Kaukonen: Herra puhemies! Täällä käytiin jo perusteellisesti läpi Turkin ja erikseen kurdien ihmisoikeustilannetta. Viime viikolla oli kurdien edustajia eduskunnassa vierailulla ja myös he valottivat sitä erittäin ikävää tilannetta, joka ei vallitse ainoastaan Turkissa vaan myös Irakissa. He vetosivat mm. avustuskuljetusten turvaamiseksi ja lastenkodin rakentamiseksi kurdilapsille. Toivottavasti hallitus voi vastata näihin vetoomuksiin.

Ed. Aittoniemi sanoi, ettei pidä ottaa kantaa sellaisiin asioihin joista ei mitään tiedä. Jo vuosi sitten hallitus suunnitteli valtuuskunnan lähettämistä kurdialueiden tilanteen selvittämiseksi, mutta hanke ei koskaan toteutunut. Useilta tahoilta on hallitukseen vedottu, että se lähettäisi valtuuskunnan selvittämään kurdien tilannetta. Tämä on syytä toistaa, koska myös viime viikolla vierailleet kurdien edustajat jälleen kerran vetosivat valtuuskunnan lähettämiseksi, jotta saataisiin tietoja tilanteesta, niin ettei ed. Aittoniemikään joudu väärien, puutteellisten tietojen varassa toimimaan. Luulisi, että ed. Aittoniemeltäkin löytyisi enemmän ymmärtämystä kurdien kärsimyksiä kohtaan.

Ed. Paasio: Herra puhemies! Ed. Aittoniemi antoi neuvon, että pitäisi puhua vain niistä asioista, joista jotakin tietää. Neuvo on erinomainen. Kun saataisiin vielä ed. Aittoniemi itse noudattamaan sitä, niin istunnot olisivat huomattavasti lyhyempiä.

Mitä tulee itse asiaan, olen ymmärtänyt, että kyse on Turkin kanssa käytävästä maatalouskaupasta. Ed. Laine on aivan oikeassa siinä, että tämän tyyppisessä asiassa olisi pitänyt pyytää ulkoasiainvaliokunnan lausunto, vaikka pääasiallinen käsittely muualla onkin suoritettu.

Mitä tulee kurdiongelmaan, niin sitä ei varmastikaan voida kiistää, että kyseessä on ihmisoikeusongelma, joka on nimenomaan kurdien ihmisoikeusongelma. Kun meillä on parhaillaan menossa Helsingissä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen ministerikokous, niin on syytä kiinnittää huomiota siihen, että Turkki on Etykin jäsenmaa ja Etykissä on jo vuosia sitten hyväksytty tiettyjä ihmisoikeusperiaatteita, myöskin mekanismeja, joilla ihmisoikeuksia valvotaan eurooppalaisissa puitteissa.

Ulkoministeri Väyrysen ollessa ulkoasiainva-

liokunnassa selostamassa Suomen näkymiä silloin tulossa olevaan Ety-kokoukseen otin tämän asian esille ja kysyin, onko tarkoitus käyttää Etykin ihmisoikeusmekanismeja taikka muuten tämän prosessin puitteissa puuttua niihin kiistatomiin ihmisoikeusloukkauksiin, joita Etykin jäsenmaassa Turkissa tapahtuu. Sain sen käsityksen, että ministeri oli kanssani samaa mieltä ja lupasi myönteisessä hengessä etsiä ratkaisua, millä tavalla mahdollisimman tehokkaasti tämän prosessin puitteissa siihen voitaisiin puuttua.

Kyseessä on tilanne, joka on mitä tyypillisimminkin Etykin toimivaltaan kuuluva. Vaikka tässä onkin kysymys nyt maatalouskaupasta, niin minusta on perusteltua, että myöskin tämän tyyppiseen ulottuvuuteen kiinnitetään huomiota. Ellei kysymys olisi nimenomaan Turkin kanssa käytävästä maatalouskaupasta, voisin pitempäänkin ihmetellä ed. Aittoniemen puhetta Chilestä, mutta tyydyn sitä vain lyhyesti ihmettelemään ja toteamaan, että ed. Aittoniemi asettui kiihkeästi puoltamaan murhia, ryöstöjä, katoamisista ja diktatuuria. (Ed. Aittoniemi: Minkä maan?)

Ed. Pulliainen: Herra puhemies! Kun kuuntelin ed. Aittoniemen äskeistä puheenvuoroa, täytyy olla kahdella tavoin hyvin pahoillaan: toisaalta siitä tilanteesta, joka vallitsee Turkissa ja joka on täällä hyvin paljon saanut pahoittelua osakseen, ja toisaalta siitä, että ed. Aittoniemi suhtautui asiaan niin kuin hän suhtautui.

Minulle tuli ensimmäisenä mieleen tässä yhteydessä se, että juuri parhaillaan on meneillään ed. Paasionkin juuri mainitsema Etykin ministerikokous. Nyt olisi erinomainen tilaisuus Suomen eduskunnalla lausua kantansa julki sillä tavoin, että se äänestää tämän sopimuksen nyrin. Toivon hartaasti, että tämä demonstraatio saa mahdollisimman paljon julkisuutta Suomen tiedotusvälineissä ja myöskin sellaisella tavalla, että se tulee suomea ymmärtämättömien Etykin osallistujien tietoisuuteen. Toivon hartaasti, että samalla ed. Aittoniemi ryhtyy runsaasti opiskelemaan myöskin Chilen historiaa ja tekemään niistä asioista asiaankuuluvampia johtopäätöksiä kuin teki äsken.

Ed. Helle: Herra puhemies! Monta kertaa on todettu ed. Aittoniemen taito lyhyessä puheenvuorossa ensin sanoa kyllä ja sitten sanoa ei. Minä en pysty muuta kuin hämmästele-

mään ja totean vain, että hän puheenvuoronsa alussa erittäin suurella varmuudella totesi, miten asiat eräissä maissa maailmalla ovat tai ovat olleet, ja sen jälkeen hän sanoi, että meidän ei pidä puuttua asioihin, joista emme kuitenkaan mitään tiedä. Tämä on aika hämmästyttävää: todella lyhyessä puheenvuorossa kielittää itsensä. Hän on kyllä joskus ennen pystynyt tekemään sen kolmeenkin kertaan samassa ajassa, joten ehkä taito häneltäkin ruostuu ajan mittaan.

Ed. Luttinen: Herra puhemies! Valtiovarainvaliokuntahan käsittelee vuoden varrella varsin runsaasti sopimuksia, jotka ovat verrattavissa nyt käsiteltävänä olevaan sopimukseen, ja niitä käsitellään aika tavalla rutiininomaisesti, niin myöskin tätä ottaen huomioon se, että Turkin tilanne, josta nyt on täällä käyty keskustelua, ei silloin ollut tällä tavalla ajankohtainen kuin se nyt on. (Ed. Stenius-Kaukonen: Milloin? Siis viime viikolla?) Tietenkin olisi voitu lähteä siitä, että varmuuden vuoksi olisi lähetetty asia ulkoasiainvaliokuntaan lausunnonle siitä huolimatta, että silloin, kun valtiovarainvaliokunta asiaa käsittelee, tilanne ei ollut sillä tavoin akuutti turkkilaisten ja kurdien välillä kuin se tänä päivänä näyttää olevan.

Yhdyn niihin käsityksiin, joita täällä on esitetty ed. Aittoniemen puheenvuoron sisällöstä. Se oli käsittelemättömän ottaen huomioon, että Chilessä aikoinaan kaadettiin demokraattisesti valittu hallinto väkivalloin sotilasjuntan toimesta. Ed. Aittoniemi kävi sitä puolustamaan kiihkeästi. Jos tällaisista meininkistä SMP:ssä on laajemminkin, niin kuin saattaa olla, niin pitäisi SMP:n kannattajien vihdoin herätä ja havahtua.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Ei ole mitenkään ihmeellistä, että tässä yhteydessä puututaan ihmisoikeuksiin, kun puhutaan kaupankäynnistä. Me olemme aiemminkin korostaneet moneen otteeseen esimerkiksi kehitys yhteistyöstä keskustellessamme, että yhä enemmän on otettava huomioon niitä olosuhteita, jotka asianomaisissa maissa vallitsevat, ja niistä tiedon saaminen on äärimmäisen tärkeää. Sitä ed. Aittoniemellekin on varmaan saatavissa, jos hän haluaisi.

Hän ei ole halunnut hankkia tietoa esimerkiksi Chilestä. Nimittäin tilanne on jonkin verran parantunut Pinochetin jälkeen Chilessä. Mutta kaikkien paikalla käyneiden silminnäkijöiden

kertomuksien mukaan, joita minä olen kuullut, Chilessä ihmisten tuloerot ovat äärimmäisen suurissa slummeissa elää miljoonia köyhiä ihmisiä. Jos tämä on se suurenmoinen tavoite, jota Pinochet ja ed. Aittoniemi yhdessä ovat olleet rakentamassa, ihmettelen, kuinka se voi olla ed. Aittoniemen tavoite. Ehkä hänen tavoitteenaan on myös sen tyyppinen hallinto, jossa laillisesti valittu presidentti, niin kuin Chilessä Allende, murhataan ja sotilasjunta astuu valtaan. Suomen tasavallan presidentiksi vakavissaan pyrkivä ed. Aittoniemi ei varmaan tällaista kohtelua itselleen haluaisi.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Huomautan edustajille, että nyt on kysymys Suomen ja Turkin välisestä sopimuksesta. Pitäydään siinä keskustelussa.

Ed. Vehkajoki: Herra puhemies! Ehkä tuo huomautus tuli kohdallensa, mutta haluan tässä yhteydessä kuitenkin vielä ed. Aittoniemelle todeta, että ihmisoikeuksien raikeisiin loukkauksiin on aina reagoitava, tapahtuivatpa ne missäpäin maailmaa tahansa, aikaisemmin hänen esimerkissään Chilessä ja nyt aivan ilmeisesti Turkissa. Ellei Suomi ja muu maailma reagoisi tällaisiin raikeisiin ihmisoikeuksien loukkauksiin, demokraattinen kehitys maailmalla ei etenisi. Meillä on näyttöä siitä, että näistä reagoineista on ollut hyötyä. Chilen esimerkissä siitä on ollut hyötyä, ja toivon mukaan reagoinnista uusissakin tapauksissa tulee olemaan hyötyä.

Haluan vielä lausua pari sanaa Chilestä. Sielähän kokonainen sukupolvi jäi vaille demokraatiakehitystä.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Nyt pysäyttyäydään Suomen ja Turkin välisessä sopimuksessa.

Ed. Laakso: Herra puhemies! Olen ymmärtänyt niin, että esitykseni siitä, että erikoisvaliokuntien pitää tämän kaltaisia sopimuksia hyväksyttäessä pyytää lausunto myös ulkoasiainvaliokunnalta, on saanut tukea. Olen tietenkin tästä tyytyväinen.

Toiseksi haluan sanoa, että Euroopan neuvosto käsittelee jatkuvasti mm. Turkin ihmisoikeustilannetta. Se on lähestulkoon jokaisessa kokouksessa työjärjestyksessä. Se on ollut sitä viimeisten 15 vuoden ajan. Muun muassa eilen osallistuin Pariisissa kokoukseen, jossa Turkin

suorittama Kyproksen miehitys ja sen mukanaan tuoma väestömuutos Kyproksella oli työjärjestyksessä.

Nähdäkseni tämä keskustelu on ollut välttämätöntä siksi, että tämä viestittää Turkin uudelle hallitukselle ja Turkin uudelle parlamentille — sillä olen aivan varma, että he saavat tästä keskustelusta tiedon — niistä odotuksista, joita Suomen eduskunnalla on ihmisoikeustilanteen parantamiseksi ei vain Turkissa olevien kurdien osalta vaan myös turkkilaisten ihmisoikeuksien osalta. Turkin uusi hallitus on ilmoittanut ryhtyvänsä varsin moniin myönteisiin toimiin. Olen aivan varma siitä, että kansainvälinen painostus mahdollistaa nopeat edistysaskeleet tässä suhteessa. Turkin hallitus on mm. luvannut ryhtyä estämään kidutukset, joita jatkuvasti Turkissa tapahtuu.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Pyysin alun perin vastauspuheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta, mutta voin todeta, että ed. Paasio puhui siitä niin hyvin, että siihen on turha enää mitään lisätä.

Totean kuitenkin, että jatkossa toivon, että siitä huolimatta, mitä ed. Luttinen totesi, että on monia asioita, joita käsitellään niin rutiiniluontoisesti kuin tällaisia kauppasopimuksia, ettei ole pyydetty ulkoasiainvaliokunnan lausuntoa, palattaisiin siihen vanhaan käytäntöön, jolloin on rutiinia, että pyydetään myös tällaisessa tilanteessa, erityisesti kun on olemassa ihmisoikeuksiin liittyviä ongelmia kyseisessä maassa, aina automaattisesti ulkoasiainvaliokunnan lausunto. Kyllä tämä keskustelu on joka tapauksessa osoittanut sen tarpeellisuuden.

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! En myöskään palaa ed. Aittoniemen tietoihin tai tietämättömyyksiin Chilen asioista vaan sen sijaan toiseen hänen vastauspuheenvuoronsa kohtaan, kun hän sanoi, että taloudellisilla keinoilla, pakotteilla, ei Turkin kurdikysymystä voida hoitaa. Tämä on nimenomaan karkea virhe häneltä, koska viimeksi meillä on erinomainen esimerkki Etelä-Afrikasta, jossa taloudelliset keinot veivät ratkaisuun yhden kansanosan sorron osalta.

Mielestäni meidän ei tulisi niinkään kiinnittää huomiota, niin tärkeää kuin se onkin, kurdien kohdalla ihmisoikeuskysymykseen vaan siihen tosiasiaan, että parikymmenmiljoonainen kansa elää ilman isänmaata. Etykin puitteissa olisi

varmasti lähdeettävissä liikkeelle samalta pohjalta kuin aikanaan Israelin valtio luotiin hajallaan ympäri maailmaa olevista juutalaisista. Tässä mielessä tulen äänestämään hylkäysesityksen puolesta.

Ed. Kaarilahti: Herra puhemies! Ed. Pulliainen esitti toivomuksen asian hylkäämisestä. Kun keskitytään puhemiehen toivomukseen käsitellä maataloustuotteiden kauppaa Turkin ja Suomen välillä, haluan todeta, että olen hylkäysesityksen kannalta, koska esityksen 1 artiklassa kohdassa d lisätään Efta-valtioiden, Suomi siinä mukana, ja Turkin välistä yhteistyötä. Mielestäni se laajentaa ja syventää tätä yhteistyötä myös maatalouskaupan ulkopuolelle. Näin tulkittuna en tässä tilanteessa, kun Turkki mm. loukkaa ihmisoikeussopimuksia, ole valmis hyväksymään yhteistyön syventämistä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! On sydäntä lämmittävää, kun pienenä joutui olemaan hiekkalaatikon reunalla yksin, kuulla, että on näin keskipisteenä.

Haluan kuitenkin todeta, että minä en kannata murhia enkä murtoja, mutta olen kiinnittänyt huomiota siihen, että meidän ei pidä olla pienenä maana jokaisessa paikassa rauhantekijänä edes tietämättä, mitä alueella kulloinkin tapahtuu. Me olemme jokaisessa paikassa taloussaartoinemme, joilla ei ole mitään merkitystä, osoittamassa mieltämme. Pian käy sillä tavalla, jos joka puolella maailmaa pikkasen soditaan, että meillä ei ole enää aluetta, missä me teemme kauppaa. Sama tilanne on ollut Etelä-Afrikassa ja muualakin. Me olemme sählänneet ylimmäisinä tuomareina asiassa, jossa meillä ei ole ollut mitään merkitystä.

Minä ymmärrän sen, jos kansainvälisesti lähdetään pakotteisiin Turkia vastaan näissä asioissa, me voimme olla siinä mukana ja täytyykin olla. Mutta jos joka paikkaan työnnämme sormiamme niin kuin olemme kymmenien vuosien aikana tehneet, ei tälläkään ole mitään järkeä merkitystä. (Ed. Kekkonen: Etyk on täällä!) — Ei se mitään merkitse, että me sen vuoksi teemme nyt päätöksiä, että Etyk sattuu olemaan täällä. Meidän täytyy olla johdonmukaisia. Nämä ovat kauppasopimuksia Turkin kanssa. Minä myönnän kurdien aseman, mutta se ei auta heitä yhtään, jos me jätämme tämän kauppasopimuksen hyväksymättä. Meidän täytyy käydä kauppaa, se on meidän ehtomme, ja osallistua muuten maailman laajuisiin pakottei-

siin sellaisessa ryhmässä, jolla on jotakin merkitystä.

Ed. Korkea-oja: Herra puhemies! Sikäli kuin olen oikein ymmärtänyt, tämä Efta-maiden sopimus Turkin kanssa on jatkoa sille yhteistoiminnalle, mitä Euroopan yhteisö on harjoittanut Turkin kanssa kaupan vapauttamiseksi, ja mielestäni kuvaa eurooppalaista kehitystä hyvin siinä mielessä, että ennen kuin minkäänlaisia sopimuksia virallisesti on tehty, talouspolitiikka yhdenmukaistuu. Se myös kuvaa mielestäni hyvin sitä, kuinka taloudelliset asiat monessa kysymyksessä kulkevat ennen erilaisia poliittisia ihmisoikeuskysymyksiä, niin kuin tässäkin tapauksessa näyttää olevan asianlaista. Myös se kuvaa sitä kehitystä, että tavallaan rutiininluontoisesti silloin, kun nämä yhteisöt, joihin me kuulumme tai pyrimme, tekevät joitain päätöksiä, niin me niitä seuraamme. Minusta tässä on pienoisuudessa tavallaan kuva myös siitä, mihin suuntaan meidän kansainvälinen yhteistoimintamme on kehittymässä.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ed. Korkea-oja totesi, että tämä esitys on seurausta EY:n tekemistä sopimuksista Turkin kanssa. Tässä yhteydessä on aihetta huomauttaa siitä, että EY:n jäsenyyttä kannattavat täällä ovat lähteneet siitä, ikään kuin EY ei sen jälkeen, kun Eta-maista muutamat tulevat hyväksytyksi EY:hyn, tekisi minkään muun maan kanssa minkäänlaisia sopimuksia. Jos Turkin kanssa EY tekee sopimuksia, niin eiköhän se sitten olisi valmis tekemään Suomenkin kanssa?

Ed. Luttinen viittasi siihen, että silloin kun tämä hallituksen esitys annettiin, ei ollut Turkin kurdien tilanne niin akuutti. Tämä hallituksen esitys on annettu tasan 12 päivää sitten, 12.3. Kyllä valtiovarainvaliokunnassa ollaan ajasta jäljessä jonkun verran, jos ei tämä tilanne ole ollenkaan ollut teidän tiedossanne. Tämä oli vähän huono seitys.

Lopuksi toivon, että ne edustajat, jotka eivät uskalla äänestää tätä esitystä vastaan, mutta jotka kuitenkin ovat Turkin ihmisoikeustilanteesta huolissaan, lakkaisivat edes syömästä turkkilaisia viikunoita.

Ed. Särkijärvi: Herra puhemies! On paikallaan, että Suomen eduskunta hankkii itselleen jonkinlaisen ihmisoikeuspolitiikan ja ryhtyy sitä mielellään myös panemaan täytän-

töön. Tällä hetkellä sitä ei ole, joten tuskin ulkoasiainvaliokunnastakaan olisi kovin nopeasti pystytty antamaan selkeää lausuntoa tällaisessa asiassa. Meillähan ei ole tähän mennessä esimerkiksi kehitysyhteistyön osalta asetettu mitään erityisiä rajoituksia sen mukaan, miten ihmisoikeudet ja demokratia pelaavat vastaanottajamaissa.

Edelleen, jos katsotaan viime vuoden turvapaikanhakijatilastoja, Suomesta ovat saaneet ei ainoastaan yhdestä vaan useammasta Etyk-maasta kotoisin olevat kansalliset turvapaikan. Perusteiden on täytynyt tällöin olla sellaisia, että asianomaisen maan tilanne ei ole tältä osin täyttänyt ihmisoikeuksia.

Kuitenkin tämä yksittäinen kysymys on mielestäni väärä paikka aloittaa tällaisen politiikan luomista, kun kokonaiskehikko puuttuu ja kun esimerkiksi ei ole voinut kohtuudella olettaa, että sopimusta neuvoteltaessa olisi osattu ottaa tällainen eduskunnan tahto huomioon. Mutta vastaisuudessa toivon, että myös päästään siihen menettelyyn, johon ed. Laaksokin on oman toiveensa asettanut.

Muistettakoon se, että silloin kun Turkissa oli sotilasjunta, se oli suljettuna Euroopan neuvoston ulkopuolelle. Eli kyllä tällaiset asiat pystytään hoitamaan toimivasti Euroopan neuvoston tasolla. Itse ainakin panen uskoni enemmän sinne tässä asiassa kuin Suomen eduskuntaan.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Tämän asian aikaisemmassa käsittelyssä ihmettelin, tosin melko tyhjälle salille, sitä, että tätä sopimusta ei ole lähetetty ulkoasiainvaliokuntaan, koska siinä on kaksikin kansainväliseen politiikkaan liittyvää puolta. Toinen on tietysti se, millä tavoin kauppapolitiittisesti suhtaudutaan tähän eurooppalaisen integraatiokehityksen osana, ja toinen on tämä ihmisoikeustilanne.

Ihan niin kuin edustajat Särkijärvi ja Laakso toivat esille, Turkin tilanteessa on tietysti aikaisempaan nähden se muutos, että siellä on tällä hetkellä hiukan parempi hallitus kuin aikaisemmin. Toisaalta esimerkiksi Euroopan neuvostossa viime yleiskokouksessa oli esillä Turkin ihmisoikeustilanne. On useaan kertaan jouduttu kuulemaan raportteja siitä, täyttääkö Turkki tälläkään hetkellä eurooppalaisen ihmisoikeuspolitiikan kriteerejä.

Arvoisa puhemies! Sinänsä on tietysti erinomaisen hyvä asia, että kauppapolitiikka ja ihmisoikeuslinjaukset otetaan samassa keskuste-

lussa esille. Mutta keskustelu on hankalaa, jos joku kansanedustajista käyttää aivan tavattoman asiantuntemusta kieltä siihen nähden, mikä on tosiasiallinen tilanne kyseisessä maassa, kuten ed. Aittoniemi verratessaan Turkin tilannetta Chilen tilanteeseen ja lisäksi vanhentuneilla tiedoilla, koska siellä kansanäänestyksellä kyseinen herra, jonka nimeä ei enää voine mainita, on poistettu. Mutta lopputuloksen kannalta tilanne on erinomaisen vaikea, koska pitäisi vastata ja pitäisi myös voida kumota ne selvästi väärät tiedot, joita annetaan ja kuitenkin on selvä, että tässä nyt mennään aika paljon aikaisemman keskustelunaiheen ulkopuolelle. Mutta toivoisin, että jatkossa sallittaisiin sekä puheenvuorot että vastauspuheenvuorot, jos ne kerran olennaisesti ovat vedettävissä samasta lähteestä.

Ed. U. A n t t i l a : Herra puhemies! Keskustelu on kilpistynyt kahden kysymyksen ympärille: Ed. Aittoniemi herätti kysymyksen, onko ihmisoikeuksia lopulta Turkissa vai ei, tai hän epäili, että niitä ei olisikaan. Toisaalta on se kysymys, liittyvätkö kauppapolitiikka ja ihmisoikeudet toisiinsa ja jos liittyvät, miten eduskunnan tulisi näissä kysymyksissä toimia.

Käsittääkseni Turkin ihmisoikeusrikkomuksista on olemassa selvää näyttöä. Minulla on monia papereita Amnesty Internationalista, ja sen useat huomautukset ihmisoikeuskysymyksistä mielestäni ovat ihan varteenotettavia, jokaisen kansanedustajan luettavaa.

Sitten kauppapolitiikan ja ihmisoikeuksien liittymisestä toisiinsa. Tämä eduskunta ei ole mielestäni tästä asiasta keskustellut tarpeeksi. Mikäli valtiovarainvaliokunta nyt yhä tarkemmin ottaa ihmisoikeuskysymykset huomioon, se on ihan myönteistä kehitystä. Tämän käytännössä tulisi merkitä sitä, että valtiovarainvaliokunnassa myös sihteeristö seuraa, miten ihmisoikeuskysymykset kehittyvät, ja jäsenet myös ottavat asian esiin ja vaativat lausuntoja ulkoasiainvaliokunnasta.

Mutta en näe mitään estettä sille, ettei kyseinen sopimus, jota nyt käsittelemme, voisi olla ensimmäinen sopimus, jossa eduskunta osoittaa tietyn linjakkuutensa siihen suuntaan, että ihmisoikeusrikkomuksia ei tule hyväksyä kauppapolitiikassakaan.

Ed. L u t t i n e n : Herra puhemies! Edustajat O. Ojala sekä Stenius-Kaukonen osoittelivat puheenvuoroissaan minua sormella siitä, että

valtiovarainvaliokunta ei pyytänyt ulkoasiainvaliokunnan lausuntoa asiasta. Erityisesti ed. O. Ojalalle, joka ei kovin kauan ole vielä eduskunnan työskentelytapoihin voinut perehtyä, on syytä kertoa — ed. Stenius-Kaukonenhan sen tietääkin — että se tapahan on tämälapsissa asioissa, että puhemiesneuvosto harkitsee, mistä asioista eduskunta velvoittaa ns. ammattivaliokuntaa pyytämään jonkin toisen valiokunnan antamaan lausunnon. Tässä tapauksessa puhemiesneuvosto ei ollut ehdottanut eduskunnalle, että se päättäisi antaa valtiovarainvaliokunnalle kehotuksen pyytää asiasta lausuntoa ulkoasiainvaliokunnalta.

Näin ei menetelty, eikä myöskään erittäin kokenut ja kaikkitietävä kansanedustaja Stenius-Kaukonen missään vaiheessa suuressa salissa siitä huolimatta, että hän tiesi Turkin tilanteen, ottanut esille sitä, että eduskunta päättäisi velvoittaa valtiovarainvaliokuntaa pyytämään ulkoasiainvaliokunnan lausuntoa. Olisi jossakin vaiheessa pitänyt, kun näin olivat asiat kerran selvillä, ottaa asia esille. Minulla tällaista tietoa ei ollut eikä vielä valtiovarainvaliokunnan käsiteltyä aikanaan. Nyt se tieto on, ja menettelen sen mukaisesti.

Ed. N i k u l a : Herra puhemies! On tuotu esille, kuinka paljon Turkin valtio on sitoutunut ihmisoikeussopimuksiin. Se, että sellaista tapahtuu kurdeille kuin nyt on viime päivinä nähty, kertoo, että sitoutumiset on ehkä sittenkin tehty enemmän tulevia Turkin toivomia Euroopan yhteisön jäsenyysneuvotteluja varten kuin aidosti ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi.

On myös puhuttu siitä, että olisi pitänyt pyytää ulkoasiainvaliokunnan lausunto. Jää ihmettelemään, olisiko ponsi ollut toinen, vaikka lausunto olisi pyydetty. Minusta se käytäntö, että kukin valiokunta käsittelee oman alansa kansainvälisiä sopimuksia, on sinänsä hyvä. On tärkeätä, että kaikissa valiokunnissa ollaan herkkiä ihmisoikeuksille, koska ne kuuluvat meille kaikille. Ne eivät ole minkään erityisen valiokunnan ominta aluetta. Tässä mielessä ed. Ulla Anttilan hylkäysehdotuksesta lähtenyt keskustelu on erittäin terveellinen ja tarpeellinen.

Jos sopimus nyt hylätään, siitähän seuraavat tietysti uudet sopimukset. Kansainvälinen elämä on sellaista, että jos jokin ei mene läpi, sitten neuvotellaan uudelleen ja tehdään uudenlainen sopimus ja pohditaan, mitä muuta on tehtävä,

että asia saadaan myönteiseen ratkaisuun. Tällä tavoin juuri ihmisoikeudet tässä tapauksessa ollessaan sopimuksen hylkäysperusteena toimivat niin kuin niiden pitääkin, työskentelevät ikään kuin pisara kiven päällä lopulta sen murtaen.

Etyk-maista, joille asiaa on myös haluttu siirtää, suurin osa on sellaisia, että niillä on omat kansallisiin vähemmistöihin perustuvat takapihansa, eivätkä ne halua niinkään innokkaasti lähteä esimerkiksi kurdien asiaa hoitamaan. Tämän vuoksi pidän suurta osaa Etyk-maista jääveinä, ja sen osoittaa juuri se tosiasia, että asiaa ei ole saatu siellä eteenpäin. Minusta on arvokasta, että Suomen parlamentti Ety-prosessin käynnistäjänä ottaa ihmisoikeusperusteen ja hylkää sopimuksen.

Ed. Haavisto: Herra puhemies! Muun muassa ed. Aittoniemi vähätteli taloudellisten painostuskeinojen mahdollisuutta. Ymmärsin, että hän piti niitä hyvin pieninä eleinä, mutta joskus tietysti pienten eleiden vaihtoehto on se, että ei tehdä yhtään mitään. Kurdien kohdallaan tosiasia on se, että länsimaat tai liittoutuneet tavallaan unohtivat kurdit sen jälkeen, kun sota Irakia vastaan saatiin tiettyyn pisteeseen. Vaikka kurdeille oli annettu kovasti lupauksia, että heidän asiansa pidetään esillä, poliittinen tarkoituksenmukaisuus jätti heidät unholaan. Taas Turkin ihmisoikeuskysymyksiä ei haluttu nostaa esille, koska Turkki oli mukana liittoutumassa. Asiasta vaikeneminen ei ole ollut länsimaille eikä eurooppalaisille valtioille kunniaksi.

Nyt kun Turkki on kuitenkin mukana eurooppalaisessa yhteistyössä, siltä pitäisi edellyttää sopimusten mukaista käyttäytymistä ja voidaan edellyttää normaalin eurooppalaisen valtion vastuuta ihmisoikeuskysymyksistä. Mielestäni olisi hyvin paikallaan se ajatus, jonka muun muassa ed. Stenius-Kaukonen toi esiin, että myös Suomen eduskunnasta lähetettäisiin valtuuskunta tutustumaan kurdikysymykseen niin Turkissa kuin Irakissakin, ja siltä perustalta voisimme ottaa vielä tarkemmin kantaa siihen, mitä asiassa kansainvälisestikin olisi tehtävissä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tavallaan jatkoksi sille, mitä ed. Haavisto äsken totesi, ajatellaanpa sitä tilannetta, että nyt kävisi niin, että ed. U. Anttilan ehdotus tulisi hyväksytyksi eli tämä sopimus hylättäisiin. Mitä siitä

seuraisi? Seuraisivat uudet sopimusneuvottelut, ja olisi aivan varmaa, että niissä neuvotteluissa hyvin tarkkaan kerrottaisiin Turkin viranomaisille ja poliitikoille, miksi näin on käynyt. On varmaa, että silloin ensinnäkin kiinnitettäisiin huomiota itse sopimuksen substanssipuoleen, mitä sinne kirjataan. Ed. Kaarilahtiin juuri kiinnitti huomiota siihen, mitä lukee jo nyt sopimusluonnoksessa, joka pitäisi hyväksyä. Toiseksi varmuudella tulisi tiedostetuksi se, että jatkossa Turkki menettelisi ehkä toisin kuin on tähän saakka menetellyt, eli tämä on juuri oikea hetki ottaa tällä tavoin kantaa. Olen ed. Särkijärven kanssa siinä suhteessa aivan eri mieltä, onko tämä oikea aika vai ei. Mielestäni tämä on oikea aika ja tämä keskustelu on ollut juuri sellainen, joka antaisi mahdollisimman suuren painoarvon sille, että tässä Etyk-tilanteessa asia saisi myös riittävästi kansainvälistä julkisuutta.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Ed. Luttinen vähän aikaa sitten kritisoi ed. Stenius-Kaukosta siitä, että tämä ei ole aikaisemmin tuonut esille tässä keskustelussa esittämiään ajatuksia. Haluan siteerata vanhaa klassikkoa Lenin-setää. Vaikka hän on joutunutkin huonoon huutoon, ainakin yhden viisaan asian hän on mielestäni sanonut, ja se on se, että "viisas ei ole se, joka ei tee virheitä, vaan se, joka huomaa virheensä ja oikaisee ne".

Mielestäni sen jälkeen, kun kurdikaupunkia on pommitettu, Suomen eduskunnan olisi syytä miettiä uudestaan aikaisemmin valittu toimintalinja ja reagoida asiaan. Suomalaisessa poliittisessa kulttuurissahan on normaalia, että pidetään sietämättömänä arvovaltatappiona, jos josakin asiassa joudutaan peruuttamaan aikaisemmin valitulta linjalta, ja sen takia tällaista meillä on oleviin tapahtumiin reagoimista harvoin tapahtuu. Mutta haluaisin, että tässä asiassa suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa yleisemminkin tapahtuisi muutos, että asioita herkemmin otettaisiin harkittavaksi sen mukaan, mitä maailmassa tapahtuu.

Viime aikoina on hyvin paljon keskusteltu siitä, minkälaisia signaaleja annetaan. Mielestäni olisi erittäin epätoivottava signaali Turkille jatkaa kauppasopimuksen käsittelyä kuin mitään ei olisi tapahtunut päivä sen jälkeen, kun kurdikaupunkia on pommitettu.

Ed. Ukola: Arvoisa puhemies! On erinomainen asia tietenkin, että eduskunta haluaa keskustella ihmisoikeuksista ja kauppapoliti-

kasta ja myös haluaa tietyllä tavalla osoittaa oman mielipiteensä ihmisoikeuksien puolesta. Kauppapolitiikkahan on aina mennyt ihmisoikeuksien ohi. Me kävimme idänkauppaa sen kuin ennätimme, vaikka ihmisoikeuksia poljettiin hyvin pahasti siihen aikaan.

Olisin kuitenkin sanonut sen, että me edustajat, jotka olemme ihmisoikeuksista huolissamme, ehkä olemme olleet liian myöhään liikkeellä ja asiassa olisi pitänyt olla hieman aikaisemmin liikkeellä, koska eihän kurdien asema ja Turkin ihmisoikeuksien loukkaaminen ole eilisen päivän juttu. Onhan sitä tapahtunut aikaisemminkin. Olisin siinä mielessä toivonut, että esimerkiksi ed. Nikulan esittämä ajatus ponnesta olisi tullut jonkun muunkin päähän aikaisemmin. Mutta tietenkin ed. Nikula oli hyvin rohkea, kun hän esitti tällaisia menettelytapoja eduskunnan työtapoihin. Kuten ed. Luttinen opetti meitä nuoria kansanedustajia, siinä ei paljon passaa nuoren uuden kansanedustajan aukoa päätään ja esittää omia näkökohtia siitä, millä tavalla eduskunta missäkin vaiheessa ja milloin toimii. Sen ed. Luttinen erinomaisesti toi meille uusille kansanedustajille selväksi, joten kiitoksia vain!

Ed. Tuomioja: Herra puhemies! Tilanteessa, jossa Turkissa vallitsee lähes sotatilan kaltainen tilanne ja jossa ihmisiä ammutaan kadulle, puhumattakaan vähäisemmistä ihmisoikeuksien loukkauksista, ei ehkä ole ihan järkevää keskustella siitä, onko tällaisen Turkin ja Efta-valtioiden välisen maatalouskauppaa koskevan pöytäkirjan hylkääminen paras tapa vaikuttaa Turkin ihmisoikeustilanteeseen.

Epäilemättä parempiakin tapoja olisi, mutta eduskunta ei ole valinnut sitä ajankohtaa, jolloin sopimus on eduskunnan käsittelyyn tullut. Me olisimme jossakin määrin vielä äskeisessä äänestyksessä voineet vaikuttaa siihen aikatauluun, jolla asiaa käsitellään, mutta kun sitäkään ei haluttu käyttää, ei mielestäni ole muuta vaihtoehtoa kuin sopimuksen hylkääminen tässä tilanteessa. Oikea menettely, puuttumatta siihen, mitä eduskunta itse käsittelyssä olisi tehnyt, olisi kuitenkin vähintäänkin pidättää sopimuksen käsittelyä siksi, kunnes Suomen hallitus on käyttänyt Etykin mukaiset keinot Turkin ihmisoikeustilanteen selvittämiseksi, saanut asianmukaiset vastaukset ja sen pohjalta tehnyt arvionsa siitä, tuleeko tässä tilanteessa tällaista sopimusta vielä eteenpäin vai ei. Mutta tähän oikeaan menettelyyn nyt ei ole valitettavasti mahdollisuuksia.

Sen jälkeen eduskunnalla ei mielestäni ole muuta vaihtoehtoa kuin tämän sopimuksen hylkääminen.

Ed. Koskinen: Herra puhemies! Tässä edellä muun muassa ed. Ukkola kiinnitti huomiot siihen, että olisi väärä aika puuttua tähän kysymykseen. Jos katsotaan kansainvälisöidellisesti, miten sopimuksen osalta olisi tapahtunut, jos aikaisemmin olisi puututtu eli eduskunta olisi valiokuntakäsittelyssä ilmoittanut tai jo aiemmin, että ei hyväksy tätä sopimusta Turkin ihmisoikeusloukkausten takia, niin tulos olisi ihan sama kuin jos me nyt tässä vaiheessa hylkäämme sopimuksen.

Artiklassa 34 on voimaantulomääräys. Sen mukaan, jos kaikki allekirjoittajavaltiot eivät ole ratifioineet ja toimittaneet hyväksymisasiakirjoja määräajassa, jäljelle jääneet valtiot neuvottelevat kuukauden kuluessa tilanteesta, ja se johtaa uusiin neuvotteluihin, tapahtui jonkin valtion osalta kieltäytyminen aikaisemmassa tai myöhäisemmässä vaiheessa. Se on ihan sama tämän sopimuksen voimaantulon kannalta.

Pohjoiset Efta-maat ovat kansainvälisesti esimerkkejä ihmisoikeuksien noudattamisesta ja ovat myös aktiivisesti puuttuneet ihmisoikeusloukkauksiin esimerkiksi Euroopan neuvostossa. Ruotsi on keskeisimmin ollut puuttumassa siellä Turkin ihmisoikeusloukkauksiin. Uskon, että tässä vaiheessa huomion kiinnittäminen Turkin tilanteeseen johtaisi vastaavanlaisiin reaktioihin myös muissa Pohjoismaissa ja Efta-maissa, ja sen takia tämä juuri ajankohdan takia olisi poikkeuksellisen tehokas keino vaikuttaa toisen maan, tässä tapauksessa Turkin, ihmisoikeustilanteeseen.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Käydyn keskustelun perusteella tulee mieleen muuan ajatus, että tässä nyt ei tunnu olevan oikein selvyyttä siitä, mikä olisi paras tapa. Ymmärrän, että hallituspuolueidenkin piirissä kyllä myönnetään Turkin ihmisoikeustilanteen ongelmallisuus. Voisiko nyt ajatella, että tätä asiaa voisi vielä harkita ja herra puhemies keskeyttäisi tämän asian käsittelyn ja jatkettaisiin tätä seuraavassa istunnossa esimerkiksi?

Ed. Hautala: Arvoisa puhemies! Täällä ed. Aittoniemi vähän aikaa sitten vaati johdonmukaisuutta ja johdonmukaisuuden nimessä tä-

män sopimuksen hyväksymistä Suomen eduskunnassa. Minusta Suomen ulkopoliittikka on ollut hyvin kiusallisella tavalla johdonmukaista näihin aikoihin asti. Meillä on aina pantu kauppaedut ihmisoikeuskysymysten edelle. Muun muassa Suomen kauppa- ja teollisuusministeri oli ensimmäinen länsimainen ministeri, joka vieraili Kiinassa Taivaallisen rauhan aukion verilyölyn jälkeen.

Nyt kuitenkin kun tässäkin eduskunnassa hyvin usein jahdataan jälkibrezhneviläisiä ja 1970-lukulaisia, niin kaikki ne hallituspuolueiden uskolliset kansanedustajat, jotka monesti syyttävät esimerkiksi vasemmistotovereita tällaisista, voisivat mennä itseensä ja tässä tilanteessa miettiä, että jos emme halua olla jälkibrezhneviläisiä, mitä meidän tulee tässä tilanteessa valtaa käyttäessämme tehdä. Minä ehdotan, että kun tiedetään, minkälaisia kärsimyksiä kurdien kansa joutuu parhaillaan kokemaan, niin jokainen ottaa itselleen vastuunsa tässä tilanteessa ja vaikuttaa siihen, että me emme anna sitä signaalia, että me olemme sen julmuuden takana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. U. Anttila ed. Pykäläisen kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus ja mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Hyväksytyn menettelytavan mukaisesti on ensin päätettävä kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, jolla lainsäädännön alaan kuuluvat, valtiosopimukseen sisältyvät määräykset saatetaan valtiolisäisesti voimaan, ja tämän jälkeen ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, jossa pyydetään niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Hyväksytyn käsittelyjärjestyksen vuoksi ja kun käsiteltävänä oleva lakiehdotus ja määräysten hyväksymisponsi muodostavat yhden kokonaisuuden, ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin tehdään päätös kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta ja että samalla katsotaan vastaava päätös tehdyksi ainoassa käsittelyssä hyväksymisponnen osalta. Jos siis lakiehdotus hyväksytään, katsotaan siihen sidoksissa oleva hy-

väksymisponsi myös hyväksytyksi, mutta jos lakiehdotus hylätään, on valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäisen ponnen katsottava myös tulleen hylätyksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Aittoniemi, Ala-Harja, Ala-Nissilä, Alaranta, S.-L. Anttila, Antvuori, Aula, Björkenheim, Dromberg, Enestam, Heikkinen, Hiltunen, Huuhtanen, Häkämies, Jansson, Jokiniemi, Jouppila, Jääskeläinen, Kalli, Kallis, Kankaan-
niemi, Kemppainen, Kohijoki, Koistinen, Korkea-
oja, Koski, Kuittinen, Kääriäinen, Laakkonen, Laivoranta, Lamminen, M. Laukkanen, V. Laukkanen, Laurila, Lehtinen, Lehtosaari, J. Leppänen, Linnainmaa, Louvo, Mattila, Miettinen, Moilanen, Morri, Mäkelä, Mäki-Hakola, Norrback, Pelttari, Perho-Santala, Renko, Renlund, Röntynen, Saapunki, Saari, Saario, Saastamoinen, Sasi, Savela, Seivästö, Suhola, Suhonen, Särkijärvi, Taina, Takala, Tenhiälä, Tiuri, Toivonen, Turunen, Uosukainen, Vanhanen, Westerlund, Vihriälä, Viljanen, Virrankoski, Vistbacka, Vuorensola ja Zyskowicz.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

Alho, U. Anttila, Backman, von Bell, Gustafsson, Haavisto, Halonen, Hassi, Hautala, Helle, Hurskainen, Hämäläinen, Iivari, Jaakonsaari, Jurva, Kaarilahti, Kasurinen, Kautto, Kekkonen, Korhonen, Koskinen, Laakso, Lahikainen, Lahti-Nuuttila, Laine, Laitinen, P. Leppänen, Lipponen, Louekoski, Luhtanen, Luttinen, Luukkainen, Muttilainen, Mäkipää, Nikula, Nyby, A. Ojala, O. Ojala, Paasikallio, Paloheimo, Polvi, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rajamäki, Ranta, Rask, Rimmi, Rinne, J. Roos, T. Roos, Rätty, Rönnholm, Seppänen, Skinnari, Stenius-Kaukonen, Tennilä, Tuomi-

oja, Tykkyläinen, Törnqvist, Ukkola, Wahlström, Vehkaoja, Viljamaa, Vuoristo, Vähäkangas ja Vähänäkki.

”Tyhjää” äänestää ed. Biaudet.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

E. Aho, R. Aho, Andersson, Apukka, Astala, Donner, Hacklin, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Järvilahti, Jäätteenmäki, Kalliomäki, Kanerva, Karhunen, Kauppinen, Komi, Korva, Kuuskoski, Laaksonen, Lahtinen, Lax, Liikkanen, Lindqvist, Lindroos, Malm, Markkula, Metsämäki, Myller, Mölsä, Niinistö, Nordman, Näsi, Ollila, Paakkinen, Pekkarinen, Pesälä, M. Pietikäinen, S. Pietikäinen, Pokka, Polvinen, Puhakka, Rauramo, E. Rehn, O. Rehn, Riihijärvi, Rossi, Rusanen, Ryyänen, Salolainen, Savolainen, Urpilainen, Varpasuo, Viinanen, Väistö ja Värynen.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 76 jaa- ja 67 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 55. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus katsotaan hyväksytyksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotukset laeiksi valtion virkamieslain ja valtion tulo- ja menoarviosta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 237/1991 vp
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 3

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Mattila: Herra puhemies! Valtionhallinnon voimakas uudistaminen edellyttää myös

henkilöstön uudelleenkohdentamisen tehostamista. Nopeasti muuttuvissa tilanteissa tarpeettomien virkojen lakkauttaminen ja uusien tarvittavien virkojen perustaminen talousarviossa osoitettavilla määrärahoilla on osoittautunut liian hitaaksi menettelytavaksi.

Nyt kolmannessa käsittelyssä olevassa laissa ehdotetaan muutettavaksi valtion virkamieslain säännöksiä, jotka koskevat virkojen perustamista, lakkauttamista, siirtämistä ja muuttamista. Perustettavien virkojen lukumäärää ja pääasiallista tehtäväaluetta ei enää ilmoitettaisi valtion talousarvioesityksessä ja talousarviossa eriteltävien virkojen määrää supistettaisiin. Virkoja voitaisiin myös valtioneuvoston päätöksellä siirtää toisenkin ministeriön hallinnonalaan kuuluvaan virastoon.

Asiaa valmistellut hallintovaliokunta pitää lakiesitystä muutamien täsmennyksin oikean suuntaisena ja tarkoituksenmukaisena. Lait joustavoittavat virkajärjestelyjä hallinnon hyväksyttävien kehittämisperiaatteiden mukaisesti ja ottavat huomioon erityisesti toimintameno- budjetoinnin ja siihen liittyvän ohjauksen tarpeen.

Talousarviossa eriteltävien virkojen osalta valiokunta edellyttää hallituksen vielä selvittämän hallinnon kehittämistoimien yhteydessä mahdollisuudet supistaa edelleen erittelyvirkojen määrää. Huomattavaa on näet, että ministeriötasolla jää vieläkin lukumääräisesti varsin paljon talousarviossa eriteltäviä virkoja. Valiokunnan kuulemisessa myös henkilöstöjärjestöjen asiantuntijat asettuivat lakiesitysten muutosten kannalle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi mittayksiköistä ja mittaamisvälineiden vakaamisesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 6
Talousvaliokunnan mietintö n:o 5

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13 ja kyselytunti ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 15.56.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
